

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 41.

Lördagen den 7 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen anförde: Mina herrar! Helt öfverraskande har telegrafens meddelat underrättelsen om, att England förlorat sin konung, Edvard VII. Jag vet, att jag uttalar, hvad inom svenska folket allmänt kännes och tänkes, då jag säger, att det svenska folket lifligt deltagar i den djupa sorg, som den engelska nationen känner efter sin vördade, högt afhållne konung.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr A. J. Christierson lider af svullnad i vänstra knäet och att han på grund däraf är tills vidare oförmögen att bevista Riksdagens sammanträden, intygas på heder och samvete. Helsingborg den 5 maj 1910,

Ernfrid Möller.

Leg. läkare.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet friherre *Palmstiernas* å kammarens bord hvilande motion, nr 309.

§ 4.

Efter föredragning bordlades åter Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 46.

§ 5.

Till behandling förelåg härpå konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 87 mom. 2 samt 88 och 114 regeringsformen.

Andra Kammarens Prot. 1910. Nr 41.

1

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.*

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.

(Forts.)

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats en inom Andra kam-
maren väckt motion, nr 249, däri herr Kristensson föreslagit, att
Riksdagen såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling
ville besluta sådan lydelse af nedannämnda grundlagsparagrafer,
att uti regeringsformens 87 § mom. 2 orden »dock att därvid er-
fordras samtycke jämväl af allmänt kyrkomöte» måtte utgå, men
lagrummet i öfrigt lyda såsom hittills, att uti regeringsformens 88
§ orden »så ock, om förklaring angår ämne, som till kyrkolag
hörer, af det allmänna kyrkomöte, som efter förklaringens medde-
lande först hålles», måtte utgå, men lagrummet i öfrigt lyda så-
som hittills, samt att uti regeringsformens 114 § sista punkt orden
»eller prästerskapets», »i förra fallet» och »samt i det senare af
allmänt kyrkomöte» måtte utgå, hvadan berörda punkt af denna
paragraf skulle erhålla följande lydelse: Ej må ändring eller upp-
häfva deraf ske utan genom Konungens och Riksdagens sam-
manstämmande beslut och med bifall, om frågan rörer ridderska-
pets och adelns privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, af
ridderskapet och adeln.

Utskottet hemställde, att herr Kristenssons förevarande motion
icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits

af herr *vice talmannen af Callerholm* samt herrar *Beckman* och
Ericsson i Vallsta, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att
Riksdagen måtte, med föranledande af herr Kristenssons före-
varande motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig be-
handling följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 87 och 88 regeringsformen.

§ 87.

1:o. Riksdagen äger gemensamt — — — i riksdagsordningen
sägs.

2:o. Riksdagen äge ock gemensamt med Konungen stifta, för-
ändra eller upphäfva kyrkolag; dock att därvid jämväl erfordras
utlåtande af allmänt kyrkomöte. Öfver förslag angående dylik lag
skola, på sätt i mom. 1 sägs, statsrådets och lagrådets tankar in-
hämtas och jämte Konungens proposition, då sådan göres, Riks-
dagen meddelas. Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början
af Riksdagen näst efter den, som framställt eller antagit förslaget,
blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det för-
fallet, och Konungen underrättade då Riksdagen om de skäl, som
hindrat förslagets antagande.

§ 88.

Med förklaring öfver civil- och kriminal- samt kyrkolag för-
hålles som med sådan lags stiftande. De förklaringar, som, till

svar på inkomna förfrågningar om lagens rätta mening, Konungen genom Dess högsta domstol emellan riksdagarna gifver, kunna ogillas af först därefter sammanträdande Riksdag, och må dylika förklaringar, där de sålunda ogillade blifvit, ej längre gälla eller af domstolarna iakttagas och åberopas;

af herr *Nilsson* i Malmö, som yrkat, att Riksdagen måtte, med bifall till motionen, antaga att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling ett så lydande

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)*

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 87, 88 och 114 regeringsformen.

§ 87.

1:o. Riksdagen äger gemensamt — — — i riksdagsordningen sägs.

2:o. Riksdagen äge ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag. Öfver förslag angående dylik lag skola, på sätt i mom 1 sägs, statsrådets och lagrådets tankar inhämtas och jämte Konungens proposition, då sådan göres, Riksdagen meddelas. Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början af Riksdagen näst efter den, som framställt eller antagit förslaget, blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det förfallet, och Konungen underrättat då Riksdagen om de skäl, som hindrat förslagens antagande.

§ 88.

Med förklaring öfver civil- och kriminal- samt kyrkolag förhålles som med sådan lags stiftande. De förklaringar, som, till svar på inkomna förfrågningar om lagens rätta mening, Konungen genom Dess högsta domstol emellan riksdagarna gifver, kunna ogillas af först därefter sammanträdande Riksdag, och må dylika förklaringar, där de sålunda ogillade blifvit, ej längre gälla eller af domstolarna iakttagas och åberopas.

§ 114.

De forna riksståndens privilegier, förmåner, rättigheter och friheter skola, där de ej ägt oskiljaktigt sammanhang med den stånden förut tillkommande representationsrätt och således med denna upphört, fortfarande gälla. Ej må ändring eller upphäfvande därpå ske, utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut och med bifall, om frågan rör ridderskapet och adelns privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, af ridderskapet och adeln;

samt af herrar *Berg* i Göteborg och *Broomé* i Bårslöf, hvilka instämt med herr *Nilsson* i Malmö.

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades ordet till

Herr Beckman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Bland de kyrkligt intresserade i vårt land råder som bekant ganska stridiga meningar i afseende å statskyrkan såsom sådan. En del anser, att det religiösa lifvet sundast växer under dess hägn. En annan del håller före, att kyrkan skulle fylla sin mission både i etiskt, social-kulturellt och religiöst afseende bättre, ifall bandet lossades, ifall staten skildes från kyrkan, ifall, med andra ord, man tillämpar det gamla uttrycket: en fri kyrka i en fri stat. Sedan finns det en hel mängd människor, som ej ha något personligt intresse af den ena eller andra kyrkliga organisationen, men hvilka dock såsom medborgare måste fatta sin ställning till landets kyrkopolitik. Alla dessa, som måhända kunna vara oense i mycket, äro dock ense i en sak, och det är, att statskyrkan har, historiskt sedt, så djupa rötter i vårt folk, att man, hvilket mål man än i öfrigt kan ha för ögonen, ännu länge måste räkna med statskyrkan såsom en djupt ingripande samhällsinstitution.

Vid sådant förhållande finner jag åtminstone det icke vara synnerligen märkligt eller något, som man måste opponera sig emot, att den af staten erkända statskyrkan också har en af staten erkänd egen representation. Det kräfvades dock två villkor härvidlag. Det första är, att denna representations maktområde är noga begränsadt såväl i förhållande till staten själf som i förhållande till öfriga kyrkosamfund; och vidare, att denna representation, kyrkomötet, verkligen är så ordnad, att den kan anses representativ för hela den stora svenska statskyrkan.

Undersöker jag först den förra frågan, nämligen om maktområdets begränsning, mötes jag genast af det för Sverige enastående förhållandet, att statskyrkans representation, kyrkomötet, är i vissa afseenden, så att säga, samordnad med de båda öfriga statsmakterna, Konung och Riksdag; detta utsäges ju, som bekant, i regeringsformen särskildt i den 87 paragrafen, enligt hvilken det fordras kyrkomötets »samtycke» för kyrkolagstiftning. Nu kan man ju redan i och för sig hysa någon tvekan om lämpligheten utaf ett sådant stadgande, men denna betänklighet fördubblas, när man erinrar sig, att i vårt land kyrkolag och civillag icke äro strängt åtskilda, att kyrkolagen på så många områden tränger in på den civila lagens. Man kan icke värja sig för, att detta ofta måste kännas från de andra statsmakternas sida såsom ett ingrepp, såsom något af en maktfullkomlighet, som icke borde finnas.

Detta förhållande, säger man, kan ju dock botas, utan att man, såsom föreslås i den motion, hvilken vi här i dag behandla, borttager kyrkomötets veto. Ja, visserligen, man skulle ju kunna tänka sig, att man kunde utsöndra från kyrkolagen, hvad som faller inom civil-lagens område, åstadkomma en boskillnad, ett slags laga skifte, men, mina herrar, därmed har man ju sysslat nu i snart 100 år — den tan-

ken uppkom ju redan under 1820-talet. Det erkändes sedan snart från alla håll, att ett dylikt särskiljande vore nödvändigt, att det borde ske. Men det sker icke, och hvarför? Enligt min tanke just därför, att redan apparaten är så tungrodd och därjämte utgången så osäker, så länge kyrkomötet har kvar sitt veto. Den omständigheten, att en fråga skall passera Första kammaren, Andra kammaren, Kungl. Maj:t och slutligen en fjärde makt, kyrkomötet, är redan den nog för att förlama initiativet, den är tillräcklig orsak till, att man drar sig för att sätta i gång en sådan apparat. Helst man icke, med den sammansättning kyrkomötet har för närvarande, har någon synnerlig utsikt, att reformerna skola genomföras.

Nu säger man visserligen, att kyrkomötet icke så synnerligen mycket begagnat sig af sin vetorätt. Det förhåller sig emellertid på tal om den saken så, att dock intill förlidet år af samtliga de frågor, som af Konung eller Konung och Riksdag, alltså båda statsmakterna, underställts kyrkomötet, antalet sådana, där kyrkomötet begagnat sitt veto, uppgått till ej mindre än 27 procent, så att man icke kan påstå, att det förekommer så sällan.

Det första skälet således, hvarför jag önskar, att detta veto, denna möjlighet för kyrkomötet att, trots upprepade och trots klart framlagda förslag ifrån de andra statsmakternas sida, kunna afslå sådana förslag, bör försvinna, är den omständigheten, att detsamma måste hindra reformer på kyrkolagstiftningens område. Detta är som sagdt det första skälet, hvarför jag anser, att kyrkomötets veto bör afföras ur grundlagen.

Går man så till den andra frågan, som jag uppställde, nämligen om man kan anse, att kyrkomötet verkligen i sin nuvarande sammansättning på ett fullödigt sätt representerar svenska kyrkan, kunna svaren ju utfalla olika efter den olika ståndpunkt man intager. Men jag skall tillåta mig att, i stället för att själf nu för ögonblicket lämna ett svar på den frågan, anföra ett ord, uttaladt af en man, som icke kan misstänkas för att icke ha nitälskat för kyrkan och dess angelägenheter, en man, som fordom hade säte i denna kammare men sedan öfverflyttat till den första, nämligen herr Sigfrid Wieselgren. Han yttrade: »Kyrkomötet äger ett sken af att vara en representant för svenska kyrkan — — — utan att dock vara det. Med sin utpräglade stela hierarkiska karaktär kan det omöjligen erkännas såsom representant för de svenska församlingarna eller det andliga lif, som lefves därinom. Såvidt jag kan bedöma förhållandena, saknar kyrkomötet allt fotfäste i det svenska folkmedvetandet.»

Detta kan ju måhända vara alltför stränga ord, men så mycket kan man dock säga, att kyrkomötet såsom representant för det svenska församlingslivet icke har någon så synnerligen djup rot i det svenska folkmedvetandet. Redan dess sammansättning med det prästerliga elementets öfvervägande antal och det episkopala inflytandets stora maktöfvervikt göra, att man har svårt att tänka sig kyrkomötet såsom en verklig representation för svenska kyrkan.

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad ly-
delse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

Men, säger man, kyrkomötet kan ju reformeras. Ja, visserligen kan det vara sant, och jag är öfvertygad om, att därest en gång kyrkomötets vetorätt upphäfdes, skulle kyrkomötet snart nog blifva reformerad. Men svårligen kan man tänka sig, att en så sammansatt församling kommer att reformera sig själf, om den äger rätt att afslå alla de reformförslag, som framkomma. Således önskar jag, att kyrkomötets vetorätt måtte ur grundlagen afföras, äfven därför — och här kommer jag till det andra skälet härvidlag — att kyrkomötet då skulle kunna reformeras och komma att gifva ett mera fullständigt och klart uttryck åt den svenska kyrkan. Man har äfven på senaste tiden hört röster, som uttalat sig till förmån för kyrkomötets reformering. Herr Wieselgrens yttrande härom fälldes för tämligen länge sedan, men äfven nu på senaste tiden har bland andra särskildt af en prästman, som mycket intresserar sig för kyrkans angelägenheter, uttalats, att af kyrkomötet med dess nuvarande organisation är intet att vänta i reformväg. Det biskopliga och i allmänhet det kyrkliga elementet är i afgjord majoritet. Och han tillägger: »Kan ej kyrkomötet reformeras, bör det hellre slopas.» Således, vare sig man söker åstadkomma den af alla parter såsom nödvändig erkända boskillnaden mellan kyrkolagstiftningen och den civila lagstiftningen eller man ser frågan ur synpunkten af kyrkomötets egen reformering, vore det lyckligast, om den vetorätt, som nu tillkommer kyrkomötet, aflägsnades ur grundlagen.

Å andra sidan har det förefallit några af oss reservanter, som om det riktigaste vore, att, på samma gång som kyrkomötets absoluta vetorätt upphäfdes, kyrkomötet dock bereddes tillfälle att uttala sig i vissa särskilda frågor. Man kan väl tänka sig, att en organisation med så stor sakkunskap som kyrkomötet kommer att lägga mycket tungt vägande skäl i vågskålen för eller mot ett förslag. Man kan vara viss därpå, att Konungen, som ju är kyrkans summus episcopus, liksom ock regeringen skulle komma att taga nödig hänsyn till de utlåtanden, som sålunda grundlagsenligt afgåfves af kyrkomötet. Vi ha därför ansett, att § 87 regeringsformen borde ändras så, att kyrkomötets vetorätt visserligen borttoges, men att på samma gång föreskrefves, att i kyrkolagstiftningsfrågor skulle utlåtande af kyrkomötet inhämtas.

Ett annat skäl, hvarför vi framlagt detta vårt förslag, är, att det samma ett par gånger förut blifvit i hufvudsak antaget af Andra kammaren. Det är ju på visst sätt på fastare grund, man står, om man håller sig till hvad kammaren förut beslutat, och jag vågar därför hoppas, att kammaren i dag skall förnya detta sitt beslut.

Hvad frågan om privilegierna beträffar, ha vi icke ansett oss böra inblanda densamma i vår nu föreliggande reservation. Dels är måhända privilegiernas förhållande till grundlagen af en något annan beskaffenhet än vetorättens, dels har det syntts oss oegentligt att bibehålla i nu ifrågavarande grundlagsparagraf adelsprivilegierna och sålunda omgärda dem med grundlags helgd, under det att man

borttager prästerskapets privilegier. Man borde, synes det oss, söka finna en lämpligare formulering för paragrafen. Det är af dessa skäl, som vi för närvarande icke framställt något yrkande rörande privilegiefrågan.

Jag har här icke sysselsatt mig med vetorättens historiska uppkomst, och jag kommer icke heller att göra det. Jag vill i det afseendet endast framhålla en enda sak. Kanske det påståendet kommer att här framställas, att kyrkomötets vetorätt är ett vederlag för hvad prästeståndet och prästerskapet på sin tid afstodo, när representationsreformen genomfördes. Jag vill då säga ifrån, att jag dock, icke ens om en dylik åsikt — hvilket jag bestrider — hade en klar giltighet, icke erkänner, att lagstiftarne vid en viss tidpunkt skulle kunna så binda följande generationer af Riksdagar, att dessa skulle afskäras rätten att, när samhällets bästa så fordrar, vidtaga ändringar.

På grund af hvad jag här anfört anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr vice talmannen samt herr Ericsson i Vallsta och mig i denna fråga afgifna reservationen.

Häruti instämde herr *Ericsson* i Vallsta.

Vidare yttrade:

Herr *Kristensson*: Herr vice talman! Mina herrar! Den föreliggande frågan har enligt mitt förmenande den allra största principiella betydelse, lika väl som den har betydelse för en mycket stor del af vår svenska lagstiftning, nämligen den, som rör kyrkolagstiftning och kyrkolag. Här föreligger nu enligt utskottets betänkande tre olika linjer, på hvilka kammaren och Riksdagen kunna gå. Den ena är utskottsmajoritetens linje, som håller på status quo, att allt skall förbli, såsom det för närvarande är. Den andra linjen är den, som den första ärade talaren här yrkat bifall till, nämligen att uti 87 § 2 mom. regeringsformen ordet »samtycke» utbytes mot ordet »utlåtande», samt att hvad som i 88 § säges om lagförklaring angående saker, som tillhöra kyrkolagen, måtte ur paragrafen utgå, äfvensom att 114 § eller hvad som rör privilegierna skulle stå kvar. Den tredje linjen är hvad jag yrkat i min motion, till hvilken herrar *Nilsson* i Malmö, *Berg* i Göteborg och *Broomé* i Bårslöf yrkat bifall. Den afser, att taga bort allt i vår grundlag, som handlar om kyrkomötet. Den skiljer sig alltså från den första reservationen, för det första i hvad som rör 87 § i så måtto, att den därur borttager äfven detta, att det skulle erfordras kyrkomötes utlåtande i kyrkolagsfrågor, och vidare — och det är det viktigaste — beträffande 114 §, nämligen att vi äfven skola taga bort vetot i fråga om privilegiesakerna.

Utskottet har behagat komplettera min motion i åtskilliga hänseenden. Det är ju klart, att en enskild motionär icke har till uppgift att skriva en stor historisk afhandling, och jag har ej heller fattat

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

min uppgift på det sättet, utan jag har tvärtom med minne af hvad förra årets statsrevisorer anmärkt ansett, att min motion var för vidlyftig, och jag har haft stor möda att afskilja en hel del saker. Nu räknar utskottsmajoriteten i sin krets en professor i historia, specialist på 1800-talet, en förutvarande docent i statskunskap och en gammal erfaren historielektor, men fastän majoriteten inom sina väggar hyser så mycket sakkunskap, får jag för min del säga, att jag ej alls känner mig förkrossad af det utlåtande, som afgifvits. Jag är icke ens öfverbevisad om, att hvad jag framställt skulle vara oriktigt. Jag tycker tvärtom, att åtskilliga af dessa s. k. kompletteringar äro nästan litet småaktiga.

Jag har t. ex. omtalat i min motion, att vid framläggandet af 1862 års proposition själfva grundmotiven för propositionens framläggande angifvits på följande sätt:

»Då emellertid behofvet af en kyrklig representation gifvit sig allt starkare till känna, och detta icke blott för behandlingen af sådana frågor, som, på sätt omförmäldt är, blifvit af Rikets Ständer afsedde, utan äfven för utredningen af kyrkolagsfrågor i allmänhet, har Kongl. Maj:t låtit utarbeta ett förslag till förordning i ämnet.» Och så säger jag vidare:

»Det är hela motiveringen för ett så genomgripande lagförslag.»

Med ordet motivering har jag här menat angifvandet i propositionen af själfva motiverna, som lägo till grund för denna propositions aflämnande. Jag har blott tagit fram kontentan däraf. Nu har utskottsmajoriteten kompletterat detta med något, som ej alls rör motiverna, utan sättet för frågans framförande, hvilket är mindre viktigt i detta sammanhang. För resten är utskottsmajoritetens slutomdöme alls icke så förkrossande. Det säger nämligen: »Motiönärens framställning är sålunda, i den mån den bortser från sambandet mellan *representationsreformens genomförande och kyrkomötets befogenhet*, icke historiskt grundad.»

Ja, i min motion har jag icke sett bort från den saken utan tvärtom erkänt, att praktiskt politiska synpunkter spelat in vid denna frågas afgörande, och det är egentligen nästan själfklart, att De Geer, när han framlade sin proposition, tog hänsyn till åtskilliga strömningar, som gjorde sig gällande, liksom jag är säker på, att den nuvarande statsministern, utan att jag därför vill säga, att han är en De Geer, naturligtvis tar hänsyn mer än till en synpunkt, då ett lagförslag af så genomgripande betydelse förelägges riksförsamlingen.

Jag har velat framhålla, att det under decennier varit ofantligt många i vårt land, som önskat kyrkliga reformer, och af den orsaken drefs fram krafvet på en kyrkomötesinstitution. Jag tror mig vidare ha visat, att det var för att vinna åt kyrkan en viss själfständighet och förhindra de frireligiösa sträfvandenas utveckling, som man ville ha denna kyrkomötesinstitution införd. Detta har icke heller utskottet kunnat förneka.

På sid. 9 säger utskottet i sitt utlåtande, att jag icke kunnat

öfverbevisa utskottet därom, att kyrkolagstiftningens utveckling skulle kräfva, att kyrkomötet beröfvades det i regeringsformen gifna stöd för dess rättigheter.

Jag har ju, såsom de herrar märkt, som haft tid att läsa min motion, framlagt en ofantlig mängd exempel på, där kyrkomötet stått hindrande i vägen för kyrkolagsreformer. Jag vill bara ytterligare framhålla, att af samtliga 36 framlagda kyrkolagsreformer, som kyrkomötet haft att besluta om från dess uppkomst till år 1908, ha icke mindre än 33 proc. drabbats af vetot. Det tycker jag är att förhindra ganska mycket på lagstiftningens område. Af Konungens förslag har vetot drabbat icke mindre än 40 procent. Af hela antalet förslag, som underställts kyrkomötet, har 27 procent drabbats af vetot.

I sammanhang med detta vill jag infria ett löfte, som jag gjort i en tidningsintervju. Min högt ärade företrädare på göteborgsbänken, herr professor Kjellén, har i en tidningsartikel skrivit, att min motion skulle vara baserad på en undersökning, som han hade verkställt. Han säger: »Att undersökningen varit honom» — det vill säga undertecknad — »till nytta, förmärkes också granneligen, ehuru han bland alla sina hänvisningar glömt att omnämna den.» Nu är det verkligen så, att professor Kjelléns afhandling hade jag ej vetskap om, förrän en timme innan jag aflämnade min motion här, och motionen var då färdigskrifven. Jag satte då in en sats af följande lydelse: »fast vetorättens användning i ett antal fall till och med år 1908 utgör 27 procent af till mötet öfverlämnade frågor.»

Det är det där lilla enkla räkneexperimentet, herr professor Kjellén utfört, och hvilket jag vågat taga utan att hänvisa till honom. Jag vill nu emellertid här rätta detta stora misstag och hoppas, att professor Kjellén känner sig tillfreds med denna stora upprättelse, som han här fått, och på hvilken jag förmodar att han sätter ett kolossalt värde. För öfrigt kan jag samtidigt icke underlåta att beklaga, att utskottet tycks hafva begått samma ogrannlagenhet gentemot herr professor Kjellén. Utskottet säger nämligen på ett ställe i sin motivering, att det anser, att man bör noga uppdraga gränsen mellan civillag och kyrkolag. Alltså, reformerna böra gå på den linjen. Ja, det har professor Kjellén uttalat några månader förut. Jag tycker, att utskottet borde ha gifvit herr professor Kjellén ett erkännande t. ex. genom att skriva »i likhet med herr professor Kjellén»; det hade ju ej kostat så mycket, men det hade förmodligen gjort honom mycket glad.

Nu kan man ju skilja på reform och reform. Jag har i detta afseende uti ett kapitel i min motion påvisat kyrkomötets sätt att reformera, hur det reformerat bakåt, hur det velat kullkasta de reformer, Riksdagen framlagt, exempelvis på läroverksområdet. Den sidan af saken har utskottet alldeles förbigått, och det undrar jag sannerligen ej på.

Utskottet vill icke godkänna min definition på kyrkomöte, näm-

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

ligen att kyrkomötet skulle utgöra en »klassrepresentation för prästerna och det verk, hvaruti de innehafva anställning, kyrkan».

Jag tycker, att jag yttrat mig ganska mildt om den saken. Åtminstone förefaller det mig, att herr professor Kjellén, för att ännu en gång nämna honom, varit betydligt mera — hvad skall jag säga — radikal i det hänseendet. Han tar nämligen och jämför kyrkomötet med landsorganisationen. Jag skall be att få läsa upp, hvad han sagt i det hänseendet. Han säger: »Om arbetarnes s. k. landsorganisation vore legaliserad och utrustad med veto i vederbörande ärenden, så skulle vi äga en analogi till kyrkomötet, som icke alltför långt skilde sig från detsamma i rent statsrättsligt hänseende.» — Jag tycker, att genom dessa ord framstå klarare och tydligare än någonsin färdorna för vårt land att utrusta olika representationer med vetorätt gentemot Konung och Riksdag. Det bör väl vara dessa två makter, som skola ha lagstiftningen i sin hand.

Jag skall nu öfvergå till att yttra mig något om de två reservationer, som föreligga här. Jag anser för min del, att den reservation, som företrädes af herr vice talmannen, herr Beckman och herr Ericsson icke är något annat än ett palliativ. För det första skulle det stå i grundlagen, att i fråga om kyrkolag skulle kyrkomöte höras och afge utlåtande. Nu minnes jag mycket väl, att i år eller under förra riksdagen hade herrar Lindhagen och Räf gemensamt den åsikten, att beträffande ett visst lagförslag skulle införas, att den och den korporationen nödvändigt skulle afge sitt utlåtande öfver ändringar och dylikt. Justitieministern anförde då, att vi icke borde i lagen inskrifva något dylikt, ty det låge i sakens natur att den sakkunniga myndigheten höres. Nog tycker jag, att här är ett område, där framför allt det ligger i sakens natur, att, då en fråga af stor vikt för kyrkan föreligger, regeringen kommer att höra kyrkomötet lika väl som andra myndigheter komma att höras. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att om min motion skulle bifallas, hvilket är det samma som att den af herr Nilsson m. fl. afgifna reservationen bifalles, så kommer ändå kyrkomötet, tack vare kyrkomötesförordningen, att finnas kvar och få fortsätta sin verksamhet.

Den andra viktiga punkten, hvori dessa reservationer skilja sig, är, som nämnt, privilegiefrågan. Jag tycker, att i dessa dagar bör det vara angeläget för Andra kammaren att säga ifrån, att dessa privilegier äro något antikverade. Nu kommer snart, i dag förmodligen, på kammarens bord första särskilda utskottets utlåtande, däri det föreslås, att statsverket årligen skall betala omkring 4 millioner kronor till prästerskapets aflöning. Är det då billigt, att denna tjänstemannakår skall ha en så ofantligt stor vetorätt i fråga om vissa gamla privilegier, då Riksdagen, om detta utlåtande bifalles, hvilket är att förmoda, visar sig så välvillig gentemot denna tjänstemannakår! För resten har det sitt intresse att taga del af hvilka privilegier som återstå. Professor Blomberg har i sitt arbete »Svensk statsrätt» resu-

merat dem, och jag skall tillåta mig att därur uppläsa, hvad som prästerskapet äger i behåll af 1723 års privilegier:

»Prästerskapet är berättigadt att bibehållas vid löneförmåner och anslagna fastigheter, vid ämbetsgårdar, boställens och andra löningshemmans friheter från åtskilliga allmänna utskylder och besvär äfvensom vid ankors och barns rätt till nådår.

Prästerskapets rätt till befordringar finnes väl omförmäld jämväl i privilegierna» — det är alltså mycket litet kvar af den sorten — »men den är bekräftad och ordnad genom grundlagsbud och särskild lagstiftning.

I det allmänna kyrkomötet har svenska kyrkan och dess prästerskap ett eget representativt organ.» Detta organ kommer ju att vara kvar. — Det är alltså blott hvad som rör löneförmånerna som egentligen skulle komma att ändras; men, såsom jag nyss nämnde, denna nya aflöningsstat för prästerskapet bör väl, om något, utgöra ett det kraftigaste bevis för att tiden nu är inne att taga bort detta stadgande om privilegier enligt 114 § regeringsformen.

Man har anmärkt, att det vore inkonsekvent att taga bort dessa privilegier för prästerskapet, men att låta privilegierna stå kvar för adeln. Ja, det kan ju sägas, från *en* sida sedt. Men här gäller det kyrkomötet och dess veto; och man gör väl i att icke blanda ihop i samma motion två så olika saker som adelsmötet och kyrkomötet. Men fränsedt detta, är det en väsentlig skillnad emellan de båda slagen af privilegier. Prästerskapet är en statens tjänstemannakår och bör enligt mitt förmenande hafva mindre anspråk på att hafva kvar ett privilegieveto, än hvad adeln har. För resten spela i ekonomiskt hänseende privilegierna för adeln en mycket liten roll. Nej, hvad det här gäller är, om kyrkan skall vara en stat i staten och om staten skall vara ett prästegäll.

Jag ber att här få läsa upp några ord ur Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, hvarmed denna tidning afslutat en artikel om kyrkomötets maktställning. Tidningen skriver: »Kyrkomötets ställning är icke sådan, att dess vänner böra styra alltför hårdt mot vinden. Ett envist fasthållande vid dess politiska makt kan lätteligen medföra, att yrkandet på dess fullständiga afskaffande såsom offentlig institution vinner ökad styrka. Genom att vilja vara en Riksdag vid Riksdagens sida kan kyrkomötet råka ut för att degraderas till en privat prästkongress.» Jag kan för min del instämma i dessa ord. Jag tror, att utvecklingen kommer att gå dithän, såframt man icke på det hållet vill se upp.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att beröra ännu en sak. Det förekommer visserligen icke i utskottets utlåtande, men i tidningsartiklar i anledning af min motion och i diskussionen vid föregående riksdagar har man velat låta påskina, att Kungl. Maj:t och Riksdagen icke skulle vara kompetenta att stifta kyrkolag tillsammans. Nu får jag säga, att jag icke förstår ett dylikt resonemang. Jag förstår icke, hvarför t. ex. herr Daniel Persson skall vara mindre

Angående ändrad lydelse af §§ 87 mom. 2 samt 88 och 114 regeringsformen.

(Forts.)

Angående
ändrad ly-
delse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.

(Forts.)

kompetent i kyrkolagsfrågor, då han står i denna kammare och sitter i Riksdagens särskilda utskott nr 1, än hvad han är på hösten, då han befinner sig i Första kammarens sessionssal och i kyrkomötets kyrkolagsutskott. Eller skulle kanske biskop von Schéele vara mindre kompetent i kyrkliga frågor såsom riksdagsman än såsom själfskrifven kyrkomötesledamot! För resten tror jag, att om Riksdagen är kompetent till allting annat, så kan den vara kompetent till den saken också.

Herr Daniel Persson fällde vid senaste kyrkomötet ett yttrande om den gråa tråd, som gick igenom hela kyrkomötets förhandlingar — ty om någon röd tråd kunde det naturligtvis inte bli tal. Det synes mig, att det nu vore ett tillfälle för Andra kammaren att säga ifrån, att den gråa tråden icke precis är lämplig för att reformera denna lagruin, som kallas vår svenska kyrkolag; och jag tror, att det skulle vara lyckligt, om kammaren ville bifalla den af herr Nilsson med flera afgifna reservationen. Kyrkomötet finge då stå kvar; men dess betydelse komme att rätta sig efter det inre värde, som dess framställningar kunde hafva, och icke efter det yttre makttvång, som det fått genom grundlagen.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till herr Nilssons med fleras reservation, hvilket är detsamma som bifall till min motion.

Herr Meurling: Herr talman! De luckor och delvis vilseledande uppgifter, hvilka i fråga om historiken öfver kyrkomötet förekommit i motionen, har utskottet påvisat, visserligen icke, enligt motionärens åsikt, på något förtjänstfullt sätt, men därom kan ju vara olika meningar.

Jämförelsen, som motionären gör mellan kyrkomötet och en sammanslutning af en ämbetsmannakår, träffar icke; ty kyrkomötet är icke prästerskapets, utan kyrkans representation. Äfven lekmännen hafva sitt rum där, och de väljas på en ganska bred demokratisk bas: en valman, en röst. Erfarenheten har också visat, att sådana lekmän hafva blifvit valda, hvilka gentemot de prästerliga ombuden visat en ganska stor själfständighet. Om sedan man kan önska, att kyrkomötet måtte sammansättas på ett annat sätt än hvad nu är fallet, såsom en reservant här uttalat, ja, må man då i laga ordning yrka på en sådan förändring. Det är väl icke rätt att på förhand, innan man ännu försökt det, framhålla, att detta icke skall kunna låta sig göra.

Behovvet af en särskild representation för svenska kyrkan har utskottet påvisat genom att framställa, hurusom man, för att vara ledamot af Riksdagen, icke ens behöfver formellt tillhöra kyrkan; och ifall det beslut om vidsträcktare rätt till utträde ur svenska kyrkan, hvilket ju redan är fattadt inom Riksdagen, blir lag, så torde antalet af sådana ledamöter i Riksdagen blifva allt större. Men det måste väl ändå anses oegentligt, att de, som själfva icke tillhöra svenska kyrkan och icke ens vilja tillhöra henne, skola i sista hand afgöra frågor, som kunna för hennes medlemmar vara

af den allra största vikt och betydelse, t. ex. om hennes lära, om hennes gudstjänst, om kristendomsundervisningen, och mera sådant.

Till den mängd af civila ärenden däremot, som prästerskapet har att ombesörja äfven för sådana, som icke tillhöra kyrkan, sträcker sig ju icke kyrkomötets vetorätt; och är det, såsom det framhölls af reservanten, någon oklarhet om hvad som hör till det ena eller det andra området, ja, då må man yrka på boskillnad i det stycket, så att kyrkomötets vetorätt i sådana frågor upphör. Detta är icke mer än rätt.

Behovvet af en särskild representation för kyrkan framgår också däraf, att ledamöterna af Riksdagen i allmänhet väljas för helt andra syften än sådana, som röra kyrkans verksamhet. De kunna icke blott, såsom redan är nämndt, själfva stå utanför kyrkan, utan de kunna också, äfven om de formellt tillhöra henne, vara för hennes verksamhet fullständigt indifferentia eller kanske till och med vara mera böjda för att hindra än att främja hennes verksamhet. För närvarande finnas visserligen i Riksdagen sådana, som äro varma vänner till kyrkan och äfven haft mod att bekänna detta; men det kan vara tillfälligt. I dag finnas de, och en annan dag kunna de vara borta och ersatta af sådana, hvilka icke hafva något kyrkligt eller kristligt intresse.

För närvarande finnas också här i Riksdagen icke så få, som visat sig vara varma vänner af en lefvande personlig kristendom, men som dock icke anse kyrkans verksamhet tillräckligt fylla den uppgift, som kristendomen har för vårt folk, och hvilka därför organiserat en särskild verksamhet för att på ett enligt deras uppfattning bättre sätt fylla den uppgiften. Äfven om dessa icke kunna känna sig tillfredsställda med det sätt, hvarpå kyrkomötet sökt ordna kyrkans verksamhet, så tror jag dock, att de flesta af dem inse värdet af det förberedande arbete, som kyrkan utför äfven för deras verksamhet, så länge den omordade vetorätten lägger hinder för motionären och hans liktänkande att få taga herraväldet öfver kyrkan. Från det läget hafva ju sådana uttalanden gjorts här i Riksdagen äfven om den frikyrkliga verksamheten, att det icke borde kännas synnerligen lockande för dem, som omfatta den verksamheten, att sammanoka sig med motionären och hans meningsfränder till gemensamt arbete för undergräfvande af kyrkomötet och dess rättsställning. Jag föreställer mig också, att de, som ej ville, att Guds heliga ord skall bli utsatt för hån och gäckeri, icke heller skola vilja undanskjuta en institution, som, trots alla sina misstag och brister, ändock har till uppgift att göra Guds heliga ord känt bland hela vårt folk.

Men skulle Riksdagen få oinskränkt beslutanderätt äfven i sådana frågor, mot hvilka kyrkomötet nu kan inlägga sitt veto, så måste naturligen vid riksdagsmannavalen mera än hittills hänsyn tagas till den ställning som kandidaterna hafva till de frågor, som röra kristendomen och kyrkan. Denna ställning måste då bli ett

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regeringss-
formen.

(Forts.)

moment i deras politiska bekännelse. Hittills har detta skett blott föga. Valmännen hafva vid valen nästan uteslutande haft tanke på helt andra synpunkter. Men motioner sådana som denna och de med den besläktade och det sätt, hvarpå de hafva blifvit behandlade här i Riksdagen, hafva dock på sista tiden rätt mycket dragit valmännens uppmärksamhet till sig ute i bygderna. Från den sidan sedt hafva dessa motioner redan gjort en ganska stor nytta; och vi hoppas, att de i detta hänseende komma att göra ännu mera nytta.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr *Mörtzell* förenade sig med herr *Meurling*.

Herr *Berg* i Göteborg: Herr talman. Den sista ärade talaren ansåg, att det uttalande i motionen, som betecknar kyrkomötet såsom en sammanslutning af en ämbetsmannakår, prästerna, icke skulle vara befogadt. Jag tror ej, att motionären har uttryckt sig på detta sätt, men äfven om han det gjort, vore det väl ej så oriktigt, ty på det stora hela får man väl dock medge, att kyrkomötet är en institution, som företrädesvis arbetar för prästerskapets väl och välfärd. I dessa tider behöfver man nog ej spilla många ord på att gendrifva dem, som försöka göra en annan mening gällande. Det är visserligen sant, att äfven lekmännen ha sin plats i kyrkomötet, och att dessa ombud i kyrkomötet väljas efter ett mycket demokratiskt valsätt, men det är ju ingen här närvarande obekant, huru litet intresse dessa val verkligen tilldraga sig från den stora allmänheten. Och lika allbekant är det, att de lekmannaombud inom kyrkomötet, som ha en något friare åskådning i kyrkliga ting, äro mycket tunnsådda. Den föregående ärade talaren sade, att erfarenheten har visat, att flera lekmannaombud hafva ådagalagt stor själfständighet gentemot de prästerliga krafven. Förvisso tror jag att antalet af sådana själfständiga ombud skulle visa sig vara mycket litet, om man härom företoge en undersökning.

Samma talare nämnde vidare, att behofvet af en särskild representation för kyrkan vore mycket stort, och han sade, att äfven de som ej tillhöra kyrkan, till och med de som äro indifferentia eller böjda för att hindra kyrkliga reformer, skulle komma att afgöra kyrkliga frågor, om denna motion bifölles. Jag tycker, att detta är att redan på förhand visa ett alltför stort och obefogadt mistroende mot kommande Riksdagars kompetens att behandla kyrkolags- och andra kyrkomötesfrågor. — Den ärade talaren sade vidare, att inom Riksdagen ännu så länge funnes varma vänner till kyrkan, men att »de snart kunna vara borta och ersatta af sådana, hvilka icke hafva något verkligt kyrkligt eller kristligt intresse». Samma omdöme kan fällas om detta uttalande som om det föregående.

Det som minst tilltalade mig i talarens anförande var dock den appell han riktade till de frikyrkliga att ej, som han sade, »sammanoka sig med motionären och hans meningsfränder». Jag hoppas emellertid, att de frikyrkliga i denna kammare äro nog vidsynta att förstå, att då vi biträda motionen så göra vi detta, icke i någon religionsfientlig afsikt, utan därför att vi anse, att kyrkomötesinstitutionen är föråldrad och icke står i öfverensstämmelse med tidsandan.

Det skulle vara mycket att säga angående denna motion och om det, som den siste talaren ytterligare anført, men jag tror det icke vara behöfligt att jag längre uppehåller mig därvid, då ju denne talare, såvidt jag kunnat finna, i denna fråga visat sig vara en förkämpe för föråldrade åskådningar.

För min del kan jag nästan i allo ansluta mig till den första ärade talarens yttrande, men jag kan däremot icke vara med om hans slutyrkande. Han ansåg, att hans ståndpunkt vore en fastare grund än min och mina medreservanters, därför att Andra kammaren förr, såsom för 25 år sedan, ställt sig på densamma. Jag för min del tycker, att denna kammare borde vara mogen för att gå ett litet steg längre nu än för 25 år sedan. Jag anser, att en följdriktig tillämpning af de grundsatser, på hvilka den ärade reservantens, herr Beckmans, framställning hvilar, bör leda till ett biträdande af den reservation, som afgifvits af herr Nilsson i Malmö, och till hvilken herr Broomé och jag anslutit oss. Och till denna reservation, herr talman, ber jag nu att få yrka bifall.

Herr von Schéele: Herr talman! Till en början ber jag få fästa uppmärksamheten på den principiella öfverensstämmelse i åskådning, som har visat sig finnas emellan den siste talaren, som representerar den ytterst till vänster gående meningen i detta afseende, och den först här uppträdande representanten för en skenbart förmedlande ståndpunkt. Jag får bekänna, att jag icke finner skillnaden i sak mellan dessa två uppfattningar så stor, att det från kyrklig ståndpunkt kan innebära någon nämnvärd fördel, om kammaren skulle stanna vid hvad herr vice talmannen och några med honom förordat till skillnad från den mera avancerade ståndpunkt, som talaren på göteborgsbänken försvarade. Det synes mig som om motionären träffat hufvudet på spiken, då han i sin framställning af gällande praxis i enlighet med den i regeringsformen § 10 gifna föreskrift om föredragande statsråds skyldighet att före besluts fattande höra vederbörande myndigheter reducerat den förmenta medelståndpunkten till dess verkliga värde.

I förbigående ber jag först få till bemötande upptaga ett uttalande af herr Beckman, hvilket mycket öfverraskade mig. Kanske var det en ren missägning. Att jag å min sida skulle hört miste, har jag svårt att tro, då jag befann mig alldeles i närheten, när yttrandet fälldes. Han sade nämligen, att det prästerliga elementets öfver-

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.*

(Forts.)

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.

(Forts.)

vägende antal i kyrkomötet vore för honom anstötligt. Men det har väl aldrig varit fallet, att präster såsom sådana funnits där i öfvervägande antal. Tvärtom har där flera gånger framställts yrkande på motsatsen, nämligen att lekmanneelementet skulle ökas, något som äfven jag i kyrkomötet motionerat om. — Efter denna obetydliga inledande anmärkning går jag nu öfver till att något litet granska motionärens egen framställning.

Hvad då vidkommer hans grundtanke, som ju också blifvit af utskottet framhäfd, nämligen att kyrkomötet skulle vara något slags prästmöte, så är detta ett påstående, som står i strid mot de faktiska förhållandena. Att säga, att högkyrkliga eller klerikala tendenser i skrämslig mening skulle inom kyrkomötet haft sitt stöd bland dess prästerliga medlemmar, är ej heller riktigt. Nej, för så vidt sådana någon gång dess värre framträd, har det lika ofta varit lekmän som präster, hvilka representerat denna ståndpunkt.

Oriktigt är ock, hvad motionären anför på de allra första raderna af sin motivering gentemot Kungl. Maj:t, på samma gång som uttrycket innebär ett angrepp på kyrkomötet, nämligen att Kungl. Maj:t »funnit sig föranlåten att icke invänta den obligata femårsperiodens utgång för allmänt kyrkomötes sammanträde utan begagnat sig af sin rätt att mötet oftare sammankalla. Orsaken härtill», fortsätter han, »var den stora vikt och betydelse, som regeringen tillade den nya prästvalslagen». Har då motionären glömt, att det beslut, som af Riksdagen fattades, innebar, att lagen skulle lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1910. Häraf följde ju som en nödvändighet för Kungl. Maj:t att — om icke Kungl. Maj:t önskade undertrycka hela lagen — handla så som Kungl. Maj:t gjorde.

En tanke som går igenom motionärens framställning är den, att kyrkomötet skulle ha missbrukat sin vetorätt. För egen del har jag ingen af de trenne gånger som vetorätten blifvit af kyrkomötet begagnad, häri deltagit. Men jag anser mig i sanningens och rättvisans namn icke desto mindre böra bemöta hvad motionären sagt i detta hänseende. Först undrar jag då, mina herrar, om det verkligen är vanligt sätt att uttrycka sig, åtminstone på riksdagsspråk, att säga att man afslår en kungl. proposition, om man antager den till ⁴⁷/₄₈, men i den återstående 48-delen gör en ändring. Jag trodde snarare, att det då hette, att man antager hvad som föreslagits, med den och den ändringen. Och det var ju detta som var fallet för-
lidet år.

Hvad vidkommer ett annat af förslagen, nämligen det, som rörde själfspillingars jordfästning, så förhöll sig med den saken på det sättet, att kyrkomötet framlade ett annat förslag till formulering af ritualen vid sådana olyckliga människors begrafning, en formulering, som jag icke tror att någon vill förneka vara både vacker och ändamålsenlig. Men detta förslag blef ej af Kungl. Maj:t upptaget och för Riksdagen framlagdt; icke heller kom det genom någon

enskild motionär under Riksdagens bepröfvande. Jag undrar, om det ens i det fallet är alldeles rätt att göra ett dylikt påstående, om man nämligen håller icke allenast på uttryckets bokstafliga sanning, utan vill, att den sak, som relateras, skall relateras så, att intrycket af det sagda blir fullt sant och riktigt.

En gång har det verkligen ju inträffat, att kyrkomötet i realiteten ställt sig mot Riksdagen, och det var 1893, då de gällde bekännelsefrågan. Som bekant hade S. A. Hedlund inom Riksdagen väckt förslag, att man skulle inskränka sig till den enkla formulering af svenska kyrkans bekännelse som prästlöftet innebar den tiden, en formulering, som jämväl stod i öfverensstämmelse med regeringsformen. Häremot reste sig vid kyrkomötet ett skarpt motstånd, för hvilket biskop Billing gick i spetsen. Man har nu i allmänhet bedömt detta så, att det var den högkyrkliga ortodoxismen, som gjorde sig gällande, då bibehållande af kyrkolagens § 1 påyrkades, där kyrkans alla bekännelseskriterier förklaras vara lika bindande som den augsburgiska bekännelsen. Men, mina herrar, det är med detta som med mycket annat: man får lof att gå till källorna och pröfva saken för att kunna rätt bedöma den. Detta låter sig ju icke här göra, hvarför jag tror mig handla rätt, då jag i stället framdrager ett omdöme af en person, som länge varit betraktad som den främste målsmannen i svenska kyrkan för en liberal strömning därinom. Jag menar den nuvarande kyrkoherden i Oscars församling, Samuel Fries, som i Svensk Tidskrift 1893 offentliggjorde en uppsats om just detta ämne: betydelsen af kyrkomötets beslut samma år angående svenska kyrkans lära. Han säger där följande: »Det är så långt från att antagandet af kyrkolagsutskottets (lika med regeringens och Riksdagens) mening skulle vara ett uttryck för en friare ståndpunkt, som förhållandet är alldeles tvärtom. Och det visar endast en oerhörd förblindades hos tidningspressens män och många enskilda personer, som ondgöras öfver kyrkomötets beslut» — detta anslöt sig nämligen till kyrkolagsutskottet — »när man vid en jämförelse mellan biskop Johansson», som stod på den motsatta sidan, »och biskop Billings anföranden tror sig finna toleransens apostel i den förre och reaktionens i den senare.» Och litet längre fram tillägger han: »Antagandet af regeringens förslag skulle genom sin formulering blifvit en verklig tvångströja både för präster och teologiska vetenskapsmän.» Nu kunna herrarna tycka detta resonemang vara bra besynnerligt, men själfva kärnan af bevisningen ligger däri, att om en tjock bok antages såsom uttryck för bekännelsen, måste man nödvändigt hålla sig till det väsentliga, till själfva andan, hvaremot, om hela bekännelsen är begränsad till några få blad eller sidor, det är möjligt att fatta den på ett bokstafligt bindande sätt.

Jag vill vidare upptaga till granskning hvad som af motionären blifvit sagdt rörande kyrkomötets tillkomst och hänför min bevisning äfven här till en erkänt liberal auktoritet, som tillika är lek-

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.*

(Forts.)

*Angående
ändrad ly-
delse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.*

(Forts.)

man och således icke på något sätt kan anses vilja träda fram såsom målsman för ett prästerligt partiintresse. Den bekante Björck anförde vid Riksdagen 1862—63 enligt protokollet af den 4 april det sistnämnda året under behandlingen af det då föreliggande representationsförslaget följande: »Om kyrkomötet under sådana förhållanden misstager sig» — han talar om behovet af reformer — »så att det går fortare än den allmänna meningen eller hindrar den-samma, är det i båda fallen kraftlöst. Då vid en föregående riksdag förslag om lag angående kyrkomöte förevar, hyste jag en annan åsikt, såsom jag redan nämnt, och jag skulle därför icke understödja detta förslag, om icke frågan måste betraktas från politisk synpunkt.» Märk, mina herrar, han har ändrat ståndpunkt; något som en karaktärsfast man nog icke gör, utan att ha noga tänkt sig för. Nu förklarar han: »Fråga är endast om hvad som kan vara lämpligt för att förmå prästeståndet att lämna sin plats inom representationen». Ansågs således från den sidan, att det var omöjligt att genomföra representationsförslaget med mindre än att denna ersättning för prästeståndets ställning i förväg ordnades, så vore det väl knappast riktigt hederligt, efter svensk uppfattning af hederns lag, att neka till att så verkligen varit fallet eller upphäfvat denna anordning, med mindre än att kyrkomötet därtill lämnar sitt bifall.

Blott ännu ett! Jag vädjar till eder, mina herrar, huruvida man icke bör tänka sig väl för, innan man går så långt, som både den ena och den andra af dessa reservationer göra, i afseende på begränsningen af kyrkans relativa självständighet. Det kan gå så, som en västgötakomminister, den ende representanten för hvad man kallat det lägre prästerskapet i förlidets års kyrkomöte, då förklarade, nämligen att man är på väg att förlora modet, frimodigheten och glädjen vid att tjäna fosterlandet på det sätt, som prästerskapet har visat sig efter sin uppfattning allvarligt önska göra. Denna komminister uttalade snart sagdt förtviflans ord med tanken på åtskilliga förhållanden uti den kammare, som jag har äran tillhöra, och jag kände mig därför af desamma särskildt berörd. Jag afser särskildt hans anförande den 24 november sagda år, hvilket står att läsa i Allmänna kyrkomötets protokoll år 1909, n:o 14, sid. 27 f.

Hvad som är historiens vittnesbörd, det är, att om den, som skall tjäna, förlorar frimodigheten och glädjen vid tjänandet, får detta icke samma värde, samma betydelse, samma kraft, som det i motsatt fall skulle för honom haft eller kunnat ha. Och det värsta af allt: det kommer i sin tid en reaktion emot hvarje tillvägagående, som varit i strid mot den verkliga djupare folkmeningen. En sådan reaktion, mina herrar, är ingalunda något fantom, någon uppdiaktad spökbild, utan det har visat sig under senare åren, att man i Sverige sökt ett närmande till de engelska ritualisterna, ett slags kryptokatoliker, för att därigenom gifva styrka åt den svenska kyrkan under de oroliga tider, hvori vårt folk för närvarande i detta hän-seende befinner sig. Jag har både offentligt och enskildt, det kraf-

tigaste jag förmått, kämpat emot dessa sträfvanden, ty ingenting skulle vara olyckligare för det frihetsälskande svenska folket än att tvingas in i sådana former, och snart skulle dymedelst förloras hvad man afsett att bevara, nämligen religionen själf.

En man, om hvilken i början af detta plenum erinrats, den nyligen aflidne konung Edward, angående hvars statsmannavishet åtminstone jag icke hört mer än en mening, yttrade offentligen för kort tid sedan, att England borde taga vara på sin kyrka, emedan hon, rätt sedt, vore samhällets säkraste stöd. Detta torde innehålla en äfven för oss nyttig lärdom.

Jag kan, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman: Jag begärde ordet med anledning af den siste ärade talarens utsago, att jag skulle ha yttrat, att de prästerliga ledamöternas antal i kyrkomötet vore »öfvervägande». Om jag sagt detta, har jag naturligtvis, såsom han mycket riktigt och vänligt antydde, gjort det rent af genom en missägning, och jag skulle önska, att jag kunde justera bort detta ord ur protokollet, där det kommer att stå aldeles som en orimlighet.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Jag har fäst mig vid det något märkliga sätt, på hvilket de båda prästerliga försvararna af kyrkomötet ha argumenterat. Den förste ärade talaren från det hållet, herr Meurling, framhöll med stor styrka, att icke alls något särskildt klassintresse, något särskildt prästerligt intresse gjorde sig gällande inom kyrkomötet, därför att halfva dess medlemsantal bestod af lekmän. Sedan säger näste talare på samma sida, herr von Schéele, att om några dylika högkyrkliga och skråmässiga synpunkter kommit fram, detta lika ofta skett från lekmän som från präster. Hvad bevisar detta? Jo, såvidt jag förstår, bevisar det, att hela institutionen såsom sådan är förfelad och att man icke kunnat motsäga, att just de högkyrkliga och skråmässiga synpunkterna där gjort sig gällande.

Vidare lade herr von Schéele mycket stor vikt vid, att jag hade använt uttrycket, att kyrkomötet afslagit prästvallagen. Jag vill hemställa, huruvida icke i realiteten kyrkomötet verkligen afslog vällagen i det skick, hvari den förelåg. Jag tror knappast, att jag behöfver taga tillbaka det uttrycket. Däremot får jag erkänna, att det var ett förbiseende af mig att jag icke aktgifvit på Riksdagens beslut, att denna lag skulle träda i tillämpning vid den angifna tidpunkten, men just den omständigheten, att kyrkomötet trots detta Riksdagens beslut afslog prästvallagen, är ytterligare ett graverande bevis emot denna institution.

Sedan citerade herr von Schéele några ord, fällda af Björck vid 1862—63 års riksdag, hvaraf kontentan skulle vara, att han

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad ly-
delse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regering-
formen.

(Forts.)

röstat för kyrkomötesinstitutionen för att därmed så att säga köpa representationsreformen. Om det verkligen var så, att man på den tiden behöfde köpa en så rättvis reform, så kan jag dock icke se, att detta skulle vara något skäl för 1910 års Riksdag att icke borttaga ur grundlagarna bestämmelser, som icke svara emot de nuvarande tidsförhållandena.

Herr von Schéele nämnde också, att det icke vore hederligt af denna Riksdag att försöka göra någon rubbning i en på sådana skäl tillkommen anordning. Jag vill genmäla, att det var icke hederligt af prästeståndet på den tiden att uppställa kraf på ett sådant vederlag för att gå med på en reform, som adeln för sin del gick med på utan några förbehåll om vederlag.

Herr von Schéele yttrade vidare, att man skulle se till, att icke prästerskapet förlorade modet och arbetsglädjen, något som skulle inträffa, ifall min motion bifölles. Ja, jag undrar om icke alla andra tjänstemannakårer här i landet få sköta sina tjänster med ett visst mod och arbetsglädje utan att ha vetorätt emot hvad konung och Riksdag beslutat.

Det anfördes vidare af herr Meurling såsom ett mycket vä- gande skäl emot att Riksdagen ensam skulle ha beslutanderätt i kyrkolagsfrågor, att en och annan medlem här finnes, som icke tillhörde statskyrkan. För min del ser jag det vara en fördel för samhället, att icke alla, som skola besluta om en sak, själfva äro direkt intresserade i densamma. Låt oss taga ett exempel. Här kommer inom kort på kammarens bord ett förslag till aktiebolags- lag. Jag undrar, om det icke är en lycka för vårt svenska sam- hälle, att icke alla, som skola besluta i den frågan, äro direkt in- tresserade i densamma, så att de äro med i alla möjliga aktiebo- lag. Jag tror, att det är till lycka för samhället, till lycka för nationen, att olika element besluta i alla frågor, ty därigenom blifva nog besluten mera helgjutna än om de skulle fattas af hvarje klass för sig, ty då toges troligen icke hänsyn till de vidare syn- punkterna och allas rättmätiga intresse.

Jag vill sluta med att citera hvad en prästman, som icke kan fränkännas stort religiöst intresse, yttrade om denna reform, hvil- ken han förklarade skulle vara till nytta för kyrkan själf. Han yttrade sig på följande sätt: »För en på nytt frigjord och framåtgående kyrka är det ett lifsvillkor, att spiran på nytt frånryckes det åter- upplifvade Rom. En protestantisk och folklig kyrka ser med glädje, att lagstiftningen för densamma helt och hållet anförtros åt en folkvald kammare i stället för att äfven ligga i händerna på ett af biskopar, dogmer och tröghet styrdt kyrkomöte.»

Herr Meurling friade till de frireligiösa och varnade dem för att gå med på denna reform. Jag undrar verkligen, om icke hvar och en af de frireligiösa, som uppmärksamt läst kyrkomötets protokoll, funnit sig öfvertygade om, att de icke hafva någon vän

i kyrkomötet, äfven om möjligen herr Waldenström skulle anse, att han för sin del trifves bra på kyrkomötet.

Herr vice talmannen: Herr talman! Då jag icke hade tillfälle att instämma i herr Beckmans första yttrande, skall jag be att, liksom han, få yrka bifall till den af mig jämte honom och herr Ericsson afgifna reservationen. Denna reservation har varit föremål för hårda omdömen från bägge de motsatta lägren. Från utskottsmajoritetens sida har blifvit sagdt, att den går i det närmaste lika långt som motionärens yrkande, så att någon egentlig skillnad dem emellan icke finnes. Motionären själf har däremot betecknat reservationen som ett rent palliativ. Nu frågas det, hvarför vi reseranter gått den medelväg, som betecknas af denna reservation. Det hafva vi gjort därför, att vi, som väl hafva märkt, att det för den svenska Riksdagen är farligt att gå alltför stora steg i sänder, hafva tänkt, att vår starkaste ställning i frågan skulle vara att hålla fast vid den ståndpunkt, som Andra kammaren vid tvenne upprepade tillfällen förut intagit i denna fråga. Men är det nu så, att detta steg anses vara för litet, och anses det å andra sidan, att detta steg är ungefär detsamma som att yrka bifall till motionen i fråga, då får jag för min del säga, att jag icke alltför starkt håller på denna reservation under förutsättning, att kammarens beslut går i den riktning, som blifvit af motionären anvisade.

Jag ber att få göra en anmärkning i fråga om biskop von Schéeles yttrande, att det borde räknas kyrkomötet till godo, att, då prästvallagen var före i kyrkomötet, densamma dock blef antagen till $\frac{47}{48}$ och att det endast var i en liten fyrtioåttendedel, som kyrkomötet icke öfverensstämde med Riksdagen. Hvad betyder det, om det var i $\frac{47}{48}$ eller i $\frac{1}{48}$, som öfverensstämmelse rådde, då det var alldeles nödvändigt att man skulle vara öfverens om alla 48 fyrtioåttendedelarna, för att vi skulle vinna ett sammanstämmande beslut i frågan.

Hvad den historiska tillkomsten af kyrkomötet beträffar, vill jag, med all aktning för herr Björck och hans tankar i ämnet, dock icke tillerkänna honom den auktoritet, att jag vill på hans yttrande bygga historien om kyrkomötets tillkomst. Och slutligen vill jag i fråga om de svartmålningar, som herr Meurling framställde beträffande en blifvande Andra kammare och dess ställning till kyrkliga förhållanden, endast erinra om, att det ju icke under några förhållanden varit meningen, att Riksdagen ensam skulle besluta om hithörande förordningar, utan att Konung och Riksdag gemensamt skola stifta kyrkolag. Jag vill dock hoppas och tro, att herr Meurling såsom jag sätter sin lit till Konungen som den svenska kyrkans summus episcopus, att han nog skall veta att, därest mot all förmodan och rimlighet Riksdagen skulle i kyrkliga frågor begå

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.
(Forts.)

Angående
ändrad ly-
delse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

några öfvergrepp, vakta kyrkans rätt i det fall, som därvid ifrågakommer.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om bifall till min samt herrar Beckmans och Ericssons reservation.

Herr Räf: Herr talman! Herr Berg i Göteborg har gentemot herr Meurling framhållit, att kyrkomötet i det stora hela är en institution, som arbetar för *prästerskapets* väl och välfärd. Herr Meurling sade, att kyrkomötet är en representation, icke för prästerskapet utan för *svenska kyrkan*, och andra hafva sagt — och detta tyckes mig mest öfverensstämma med verkliga förhållandet — att kyrkomötet är en institution, som arbetar till förmån för *svenska folket*.

Det tjänar emellertid ingenting till att tvista om, hvad kyrkomötet är, ty det står i grundlagen och kyrkomötesförordningen, och dessa lagar kan hvar och en af oss läsa. Vill man hafva en ändring i grundlagen och kyrkomötesförordningen, är detta en sak för sig, och då böra vi, såsom herr Meurling sade, vidtaga åtgärder så snart som möjligt.

Vidare vill jag säga, att kyrkomötet icke rör för att man icke intresserar sig för valen till detsamma. Om herr Berg och jag och litet hvar intresserade sig för valen till kyrkomötet, torde vi kunna förut-sätta ett kyrkomöte i den riktning vi önska. De frikyrkliga borde särskildt akta på denna sak, och är det så, att dessa frikyrkliga icke göra detta, kan det efter den diskussion, som här i dag blifvit förd, befaras, att kyrkomötet får en sådan sammansättning, att vi behöfva taga bort dess vetorätt. Ja, kyrkomötet kan få en sådan sammansättning, att vi behöfva sätta in det i litanian, i stället för att vi nu böra vara tacksamma för kyrkomötet och flera af dess åtgöranden. De frireligiösa i Jönköpings län ha sökt vara vakna vid valen till kyrkomötet, och detta har ledt till det resultat, att de två gånger å rad hafva satt in i kyrkomötet de frikyrkligas främste man i vårt land. Hvarför icke handla på samma sätt öfver hela landet, frågar jag de frireligiösa, till hvilka egentligen också jag hör.

Man har anmärkt mot herr Meurling, att han uttalat ett miss-troende mot kommande Riksdagar. Men hafva vi då icke någon liten anledning efter de diskussioner som förts här i Andra kammaren, efter de många motioner, som här blifvit väckta och efter de anföran-den, som vi för icke så länge sedan hörde från Stockholmsbänken, hafva vi icke, säger jag, någon liten anledning till fruktan i detta afseende? Dessutom har vänstern en lång tid sagt, att den snart är vid makten, och detta hafva vi, som icke äro alltför snabbfotade vänstermän, *gifvit akt* på. Om vi skola tro på vänsterns uppgifter, lämnas därhän, men vänstern har emellertid ansett, att den hastigt och lustigt skulle komma till makten. Hvad skulle i så fall bli följ-den? Jo, det kan hvar och en räkna ut, som hört hvad som kommit från vänsterns vänstra flygel. Vi kunna läsa det i den motion som i dag ligger före. Det framgår äfven af den herr Starbäcks motion,

som vi för någon tid sedan behandlade och af motioner, som önskat få plantera den röda fanan på våra kyrkogårdar tillsammans med korssets fana — ifall nu denna senare öfverhufvud taget får någon plats alls. Vi hafva märkt, att man i kyrkan i stället för det, som man därstädes är van att höra talas om, vill få föredrag hållna om kanske någon urcell eller om människosläktets härstamning från en vacker apa, o. s. v.

Nu säger man, att kyrkomötet bör tagas bort, emedan det icke är tidsenligt. Ja, i så fall tror jag, att man äfven får taga bort kristendomen såsom varande icke tidsenlig. Och när allt kommer omkring, är nog kyrkomötet otidsenligt just därför, att kristendomen står som grundval för dess och kyrkans bekännelse. För min del tror jag, att kristendomen under alla förhållanden är tidsenlig, och säkert är, att den kommer att visa sig tidsenlig för framtiden, men detta gäller icke med säkerhet om de öfriga åsikter, som allt emellanåt göra sig gällande här i kammaren.

Jag vill nu öfvergå till själfva motionen. Mellanpartiet af densamma är så grundligt behandladt af utskottet, att detsamma kan sägas vara upplöst och bortblåst, och jag behöfver därför icke sysselsätta mig därmed. Herr biskop von Schéele har i näst första delen af motionen påvisat ett misstag, hvaråt jag förmodar kammaren skänkte sin uppmärksamhet. Jag skall sysselsätta mig endast med dess första rader och därefter dess sista rader, hvilka icke behandlats af utskottet eller någon talare. Motionären säger: »Det väckte häpnad inom vida kretsar af vårt folk, då förra årets kyrkomöte afslög det af Riksdagen samma år antagna förslaget till ny lag om prästval». — Det synes hafva kommit därhän i vårt land, att, om man får se, att en institution eller en person verkligen äger den själfständighet och sedliga kraft att han kan säga nej eller ja till en sak, detta väcker häpnad. Om kyrkomötet äger nog sedlig kraft och pröfningsförmåga att med stöd af svensk grundlag och kyrkomötesförordningen säga nej, så skulle detta väcka häpnad och förvåning hos motionären! Vid tiden för senaste kyrkomöte var jag tillsammans med åtskilliga prästmän, men ingen af dem uttryckte någon häpnad. Ingenstädes i vår tidningspress inom landet har jag heller sett uttalas någon häpnad. Måhända uppstod det någon häpnad i Folkets hus, där jag sällan vistas, men i så fall torde det varit en häpnad med glädje och icke med sorg.

Emellertid är det öfver hufvud taget likgiltigt, om det väckte häpnad eller icke, utan frågan är: Fanns det verklig *orsak* till en sådan häpnad? Jag ber att återigen få betona kyrkomötets grundlagsenliga rättighet. Hos kyrkomötet stodo nu två förslag mot hvarandra. Det ena var Kungl. Maj:ts och det andra kyrkolagsutskottets förslag. Med Kungl. Maj:ts förslag var icke ens justitieministern riktigt belåten. Han yttrade rent af nästan positivt, att han önskade åtskilliga förändringar i detsamma. Vidare var det icke mer än sju talare, som yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och särskildt

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

anmärkningsvärdt är, att icke ens herr Daniel Persson i Tällberg, som var medlem af kyrkomötet och hade sin egen reservation, som så nära anslöt sig till Kungl. Maj:ts förslag, att den betraktades som en brygga från kyrkomötet till Riksdagen, fann sig föranlåten att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller till sin egen reservation. Detta kan bestyrkas genom att slå upp boken som ligger här bredvid mig, så att det tjänar till ingenting att disputeras härom. Däremot var det icke mindre än 30 talare, som yrkade bifall till kyrkolagsutskottets förslag, och af dessa var mer än hälften lekmän. Dessa lekmän, som äro valda efter samma grunder som hvar och en ibland oss, måtte väl representera något annat än prästerskapet. Misstager jag mig icke alltför mycket, representera de svenska folket, ifall svenska folket infunnit sig vid valet. Om det icke gjort det, är skulden svenska folkets och icke kyrkomötets. Ibland dem, som voro mot Kungl. Maj:ts och för kyrkolagsutskottets förslag, var det två af de största svenska missionssällskapens, Evangeliska fosterlandsstiftelsens och Svenska missionsförbundets allra främsta män, hvilket borde äga någon betydelse för de kristligt intresserade. Den ene af dessa var lektor Waldenström. Han gjorde visserligen icke något bestämt yrkande, men hvar och en, som vill läsa protokollet, kan tydligt se, hvart han syftade. Den andre, som också gick med på kyrkolagsutskottets förslag, var general Rappe. Jag frågar nu: behöfver det, då man har kyrkolagen och regeringsformen framför sig, väcka häpnad, att kyrkomötet handlat på sätt det gjort i detta fall? Hvarken justitieministern eller någon af de framstående personer jag omnämnt var belåten med detta Kungl. Maj:tsförslag, och röstade hvar och en efter sin egen öfvertygelse.

Hvad vidkommer kyrkomötets tillkomst skall jag gå förbi denna sak, när det, som motionären i detta stycke anført, blifvit kompletteradt genom utskottets utlåtande. Jag tycker, att motionären bör vara tacksam mot konstitutionsutskottet för att det begagnat dessa ord, »fullständiga» och »komplettera» etc.

Jag skall nu öfvergå till motionens sista rader, ty det måtte väl vara något riktigt och komplett i densamma. På 16 sidan står: »Två gånger ha Riksdagens Andra kammare med stor majoritet fattat beslut om upphäfvande af viss del af kyrkomötets vetorätt». Huru förhåller det sig nu med denna sak? Jo, äfven den behöfver kompletteras. År 1885 afslog Första kammaren utan votering väckt förslag om upphäfvande af kyrkomötets vetorätt, och Andra kammaren biföll detsamma med 103 röster mot 94. Detta skulle sålunda vara den stora majoritet, hvarom motionären talar. Sista gången denna fråga var före var år 1894. Första kammaren afslog då framställningen med 79 röster mot 27 och Andra kammaren med 119 röster mot 82. Hvart hade majoriteten då tagit vägen? Tager jag båda kamrarna tillsammans, afslogs sålunda denna gång motionen med 198 röster mot 109. Så förhåller det sig med majoriteten.

Jag öfvergår nu till reservationen och får beträffande densamma

säga, att det är så äkta liberalt, som dessa reservanter skrifva och handla, att jag knappast någonsin förut sett någonting så äkta och genuint liberalt. De ha nämligen *formellt* alldeles tagit afstånd från motionärens framställning. Var det månne för dem möjligt att gå med på ett socialdemokratiskt förslag? Nej, visst icke. *I sak* däremot hafva de, såsom redan påpekats af biskop von Schéele och motionären själf och äfven tyckes erkännas från liberalt håll, fullständigt gått med på den socialdemokratiska framställningen. Detta är så betecknande, så betecknande, som någonting kan vara. Jag förmodar, att det varit det goda svenska folket som knackat på öronporten och frågat efter, huru liberalerna egentligen ställa sig till saken, och därför ha de styrt om så att de, då de komma ut i bygderna, kunna säga: Vi kunde naturligtvis icke vara med om det socialdemokratiska förslaget i denna sak, utan vi hafva varit själfständiga och hafva vårt eget förslag — ett förslag, som i *sak* är det samma som socialisternas!

Jag kan förstå en framställning, som talar om en skilsmässa mellan stat och kyrka eller om en utredning angående en dylik skilsmässa, men jag kan icke förstå, huru man kan tänka sig, att samhället skall hafva en kyrka med en religion, hvars innehåll skall bestämmas af den svenska Riksdagen. Det blefve ungefär som i den gamla tiden, då senaten skulle bestämma äfven öfver religionen. Jag tänker mig för öfrigt, att religion och kristendom lyfta sig så högt öfver vårt plan, att vi få finna oss i, att det är någon annan, som tolkar deras innebörd än vore det ock Riksdagens båda kamrar. Jag föreställer mig alltid, då en sådan sak kommer fram, i denna kammare, att afsikten är att gifva kyrkan ett annat innehåll än det hon har, och att, sedan man vederbörligen försvagat henne till den grad, att hon icke mäktar något vidare, det är meningen att, såsom man gjort i Frankrike, gifva henne en spark, så att hon kommer så långt bort som möjligt. Det kan hända, att vi under tiden få se de vackra prydnaderna på våra torn nedtagna såsom icke passande i stycket. Man har på våra grafvar tagit bort korsen, ty de passade icke heller i stycket. De vackra inskriptionerna har man i Frankrike, om man får tro tidningarna, måst smeta öfver, ty ej heller de passa i stycket. Vi veta, hur det gått i Frankrike, och det vore märkvärdigt, om icke hvar och en, som kan se aldrig så litet framför sig, måste inse, att vi äro inne på samma bana, om vi följa denne motionär och många af hans medintresserade. Och jag ber få säga, att kyrkan — jag skall icke begagna ordet »statskyrkan» — när allt kommer omkring för närvarande torde vara den buffert, som får taga emot de svåraste slagen, och det kan hända, att de så kallade läsarna eller frikyrkliga, eller hvad man nu bör kalla dem, böra vara mycket försiktiga, då det gäller sådana saker, på det att icke de i sin tid måtte få känna just det, som kyrkan för närvarande får känna i så förfärande grad.

Nu får jag säga, att en sådan åsikt och syn på tingen förnam man

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

äfvén från de frikyrkligas sida, då denna fråga var före år 1894, och jag tror, att det skulle hafva verkat mycket uppfriskande på många af dessa frikyrkliga, om de, innan de gingo hemifrån i morse, läst igenom diskussionsprotokollet från år 1894 och sett sin egen lärofaders framställning af denna sak. Det skulle säkerligen hafva haft den följden, att det från det hållet icke fallit många röster för upphäfvandet af ifrågavarande veto.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag utan vidare, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Byström: Det förekom några punkter i den siste ärade talarens framställning, som gifva äfvén mig anledning att yttra mig i saken.

Först vill jag med anledning af yttrandet, att denna fråga skulle vara framdragen inför kammaren af den yttersta vänstern säga, att det denna gång kan så vara, därför att t. ex. herr Kristensson, som tillhör ett vänsterparti här i kammaren, har väckt motionen om saken. Men vi böra i allt fall komma ihåg, att det är ett gammalt spörsmål, som ganska länge stått på programmet för många af de frissnade här i landet.

Vidare vill jag äfvén erinra om, att man icke bör anse meningarna om kyrkomötets veto vara liktydiga med, huru man ställer sig till kristendomens frågor i allmänhet. Liksom somliga kunna anse, att de, som hålla fast vid kyrkomötets veto, måste anses vara de renlärigaste och mest allvarliga i kyrkliga frågor, kunna vi anse, att de, som vilja hafva bort kyrkomötets veto, äfvén kunna vara lika varma religionsvänner.

Vidare har äfvén något mera än blott frågan om kyrkomötets veto tillkommit under senaste tider. Så t. ex. har ju mycket allvarligt framställts frågan om kyrkans skiljande från staten, därom hafva vi förut erinrat, och därom har redan under denna debatt åter erinrats. Borttagandet af kyrkomötets vetorätt är, synes mig, ett af de steg, som komma att leda åt det hållet, och jag är öfvertygad om, att vederbörande myndigheter förr eller senare måste vidtaga åtgärder för att på bästa möjliga sätt få denna skilsmässa verkställd. De, som gå så långt, att de äro för kyrkans skiljande från staten, kunna naturligtvis icke vara af någon vidare skiljaktig mening i fråga om kyrkomötets veto, som ju är blott en liten del af den stora frågan. Med dessa ord anser jag, att min mening bör vara klar, hur man bör ställa sig till frågan om kyrkomötets veto.

Men då det genom några yttranden bragts på tal, huru de frikyrkliga kunna ställa sig till saken, och då särskildt en talare har omnämnt den frikyrkliga rörelsens främste man här i landet och åberopat hans auktoritet i detta afseende, skulle jag vilja gifva en antydan om, hur han tänker i fråga om statskyrka och frikyrka, hvilken fråga ju är den större, under det att frågan om kyrko-

mötets veto är den mindre. Vid det senaste stora möte, som de frikyrkliga hade här i hufvudstaden, hvarvid närvaro representanter för alla de ledande frikyrkliga samfunden här i landet, var äfven frågan om skilsmässa mellan stat och kyrka före. Då fattades efter ett af vederbörande utskott, som bestod af medlemmar af alla dessa mera betydande frikyrkosamfund, utarbetadt förslag i ärendet, hvilket förslag äfven underställdes lektor P. Waldenströms pröfning, följande resolution, som jag tillåter mig läsa upp, då den kan vara belysande för den fråga, som nu föreligger. — Yttrandet är icke så långt. — »Andra frikyrkomötet, som väl erkänner den betydelse, som svenska statskyrkan haft för vårt folk, måste dock såsom sin åsikt uttala, att denna kyrkoform är obiblisk, att den icke längre uppbäres af den allmänna meningen och att följaktligen upplösningen af det nu bestående bandet mellan stat och kyrka är önskvärd och måste blifva nödvändig. Men om denna upplösning icke skall ske på ett våldsamt sätt, synes det mötet, att de kyrkliga myndigheterna så snart som möjligt böra vidtaga åtgärder, som kunna leda till en lugn afveckling.

Mötet uttalar vidare såsom sin åsikt, att staten under andra och lämpligare former bör värna om och vårda religionen. Men när det gäller Kristi kyrka och församling, bör den få verka eller utveckla sig — oberoende af staten — enligt sin inneboende andliga lifskraft och i öfverensstämmelse med de lagar, som Herren i den heliga skrift förelagt henne.»

Det är ju klart, att de, som hysa dessa åsikter, äfven komma att ganska enigt ställa sig på deras sida, som gå med på att här utbyta ordet »samtycke» mot ordet »utlåtande». Det är i allt fall en rimlig och icke våldsam åtgärd, och den går i den riktning, som jag anser önskvärd äfven för statskyrkoförhållanden och som jag tror omfattas af många.

Med dessa ord har jag velat beledsaga mitt yrkande, i hvilket jag instämmer med dem, som på sidan 10 i betänkandet reserverat sig, nämligen herrar af Callerholm, Beckman och Ericsson, hvadan alltså mitt yrkande går ut på, att det uttryck, jag nämnde, måtte utbytas mot ett mildare, eller med andra ord på bifall till denna reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Bosson* och *Olsson* i Älfdalsåsen.

Herr *Kristensson*: Jag nödgas verkligen taga kammarens uppmärksamhet i anspråk med afseende på herr *Räfs* sätt att jonglera med siffror. Han citerade ett mitt yttrande, hvaruti jag sagt: »Två gånger har Riksdagens Andra kammare med stor majoritet fattat beslut om upphäfvande af en viss del af kyrkomötets vetorätt.» Detta vill herr *Räf* bestrida, och så räknar han upp några siffror från Första kammaren och några siffror från

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2,
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

Andra kammaren från tillfällen, då kamrarna afslagit denna fråga, men han nämner icke något om, att majoriteten var första gången af de tvenne gånger kammaren beslöt inskränka vetorätten 113 röster mot 63 och andra gången 108 röster mot 53. Detta kan väl ändå sägas vara stor majoritet. Det förhåller sig således icke alls så, som herr Räf sade. Detta är betecknande för herr Räfs sätt att framställa sanningen.

Herr Sandquist: Herr talman, mina herrar! Man kan anse det vara på sin plats, att jämväl en lekman, som håller på det beslut, hvartill utskottet kommit, yttrar sig i denna fråga. Af den anledningen har jag velat begagna tillfället att säga blott några få ord. Jag ber då allra först att få gifva tillkänna *innebörden* af den uppfattning, jag hyser angående frågan: hvad jag förstår med *kyrkan*, ty jag har mig bekant, att en och annan af herrarna håller före, att jag i den delen intager en mycket så kallad »högkyrklig» ståndpunkt. Så är dock icke förhållandet. Ty med kyrkan förstår jag ingalunda någon inkquisition, som har *lust* att förfölja olika tänkande. Jag förstår icke heller med kyrkan någon dialektisk fäktarsal, där man uppbygger all sin förmåga att vederlägga hvarandra. Enligt min uppfattning är *kyrkan en association för gemensam uppbyggelse, grundad på Kristi lära och fritt besvurna idéer*. Då jag hyser en sådan uppfattning kan man väl fråga mig; hur kan du då vara vän af en statskyrka? Jag svarar härpå: jag är *innerst* i princip vän af en *enig* och stark *frikyrka*, men då någon sådan icke finnes, håller jag för tillrådligt att tillhöra den kyrka, inom hvars sköte jag är vorden född, döpt och konfirmerad.

Nu yrkar man på reformer, och man anser, att kyrkomötet icke är så sammansatt, att det kan fungera tillräckligt i *frisinnad* riktning. Jag vill nu icke synnerligen fästa mig vid den saken, som ju redan förut behandlats. Men jag tillåter mig att stå *spörjande* inför dem, som hålla före, att kyrkan skulle bättre reformeras, om man finge bort kyrkomötets *vetorätt*.

Hvarje fri församling måste ju hafva rätt att ordna om sig och sina förhållanden. Så länge vi hafva en kyrka — låt vara förenad med staten — så bör jämväl den hafva ett ledande hufvud, den bör hafva en institution, som vårdar dess angelägenheter. Reformerar man de kyrkliga förhållandena på annat sätt, så befarar jag, att man reformerar på samma sätt, som då man reparerar en skuta, men därvid ser efter att man i första hand tager bort dess roder. Ty en kyrka utan bestämd konfession eller bekännelse, vare sig frikyrka eller dissenters af olika slag, liknar jag just vid ett fartyg *utan roder*. Nu håller jag före, att kyrkomötet, äfven om det vore sammansatt af mera frisinnade element än som nu är fallet, — hvilket skulle kunna blifva förhållandet, om hvar och en gjorde sin plikt vid val af kyrkomötesombud — fortfarande blifver i behof af att hafva sin vetorätt kvar. Man har här åberopat sig på en af de frikyrkligas främste

män. Jag vill citera ett yttrande, som — om jag icke misstager mig — jag icke hört *här* citeras, ett yttrande, som fälldes af lektor Waldenström vid ett tillfälle 1885, då frågan om kyrkomötets vetorätt var före i Andra kammaren. Han talade då för dess bibehållande. Man uppträdde mot honom och undrade, hur han, som var en frikyrkans ledare, kunde uppträda såsom han då gjorde. Han afgaf då ett tydligt svar — jag har icke protokollet till hands, men jag har en gång förut vid val af ombud till kyrkomötet citerat några ord af hans yttrande och *innebörd*en däraf är åtminstone densamma som i det citat jag nu går att afge. Han svarade bland annat: »Den tid kan komma» — så vill jag minnas orden föllo sig — »då vi hafva anledning att tacka Gud för, att den svenska kyrkan har sin vetorätt kvar.»

Med en sådan uppfattning af den föreliggande frågan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf: Gentemot herr Kristenssons anförande mot mig ber jag att få säga, att jag sade, att utskottet hade kompletterat hans uppgifter och att äfven jag ville försöka komplettera. Jag yttrade ungefär följande ord: År 1885 afslogs en sådan här motion eller framställning utan votering af Första kammaren och bifölls af Andra kammaren med 103 röster mot 94. År 1894 afslogs en sådan motion af Första kammaren med 79 röster mot 27 och af Andra kammaren med 119 röster mot 82, eller Riksdagen afslog densamma med 198 röster mot 109. Är det nu så, att herr Kristensson finner någon skillnad i sak mellan mitt första anförande och detta mitt andra, då kan han få gå till anfall mot mig.

Herr Kristensson: Jag har yttrat i min motion, att Andra kammaren två gånger med stor majoritet fattat beslut om upphäfvande af kyrkomötets vetorätt. Detta har herr Räf velat bestrida, men jag vidhåller mitt påstående. Det synes af utskottets utlåtande, att besluten fattades, första gången med 113 röster mot 63 och andra gången med 108 röster mot 53. Jag påstår, att jag framhållit sanningen i detta afseende.

Herr Zimdahl: Herr talman! Här har talats mycket, som hör till ämnet, och mycket, som icke hör dit. Jag skall icke onödigt förlänga debatten, men då jag haft tillfälle att i utskottet deltaga i behandlingen af detta ärende och varit med om det slut hvartill utskottet kommit, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan. Därtill vill jag endast lägga, att, om man tager bort kyrkomötets vetorätt, den tanken ligger nära till hands att slopa hela kyrkomötet, och det är nog dit motionären vill komma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kjellberg: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till afgörande inför kammaren, berör i grund och botten förhållandet

*Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.
(Forts.)

mellan staten och kyrkan, och man måste förvåna sig öfver att det från särskildt intresserad kyrkligt håll i dag icke talats något om de fördelar, som för kyrkan skulle vara att vinna af en skilsmässa från staten. Ty det kan icke nekas, att vid senaste kyrkomötet gång på gång i debatten från kyrkligt intresserad håll framhölls just detta, att det från kyrkans synpunkt vore en fördel, om skilsmässan från staten komme till stånd.

Jag har alltid under min korta riksdagstid ansett, att kyrkliga lärofrågor och gudstjänstfrågor, hvilka herr Meurling i dag något berört, icke böra behandlas i Riksdagen utan afgöras inom kyrkan. Det måste för dem, som äro i hjärtat kyrkligt intresserade, verkligen ligga makt uppå, att kyrkan själf får afgöra sådana angelägenheter. Vi som sitta i riksdagen, äro — såsom herr Meurling också framhöll — icke valda med hänsyn till vår kyrkliga ståndpunkt, och därför har jag alltid ansett det i högsta grad betänkligt, att Riksdagen sysslar med rent kyrkliga frågor. Dit hör på kyrkolagstiftningens område äfven frågan om svenska kyrkans lära, som för några år sedan förelåg till behandling inom Riksdagen. Men så länge staten och kyrkan äro förenade, måste det tyvärr ske, att rena bekännelsefrågor skola debatteras inom Riksdagen. Vi veta, hur det vid flera tillfällen har gått. Sedan Kungl. Maj:t och Riksdagen enigt beslutat ändring af af 1 § kyrkolagen, som handlar om svenska kyrkans lära, och denna fråga kom till 1893 års kyrkomöte, fattades där till sist det beslutet, hvarigenom Kungl. Maj:ts och Riksdagens förslag afslogs med 28 röster, under det att 30 röster afgåfvos för landshöfding Sjöcronas reservation. Hvad svenska folket skall tro och bekänna afgjordes liksom på de äldsta kyrkomötena med en eller två rösternas majoritet. Det må vara kyrkomötets rätt att afgöra dylika frågor, det anser jag fullt riktigt icke blott (såsom herr Räf) på grund af bestämmelserna i grundlagen och kungl. förordningen angående allmänt kyrkomöte, utan det förefaller mig helt naturligt — vare sig svenska folket »häpnar» eller ej öfver att en röst mer eller mindre afgör frågor, som för de verkligt religiösa måste vara af den största betydelse.

Nu ha i dag de kristliga och kyrkliga intressena ånyo representrats af en talare, mot hvilken jag särskildt måste vända mig på grund af det sätt, hvarpå han vid alla möjliga tillfällen — icke minst vid denna riksdag — uppträder i dessa frågor och dels ger de liberala snärtar särskildt för deras ställning till kyrkliga frågor, dels till kammaren levererar utdrag af protokoll, motioner och dylikt. För någon tid sedan levererade herr Räf i ett anförande en motivering till en af mig väckt motion, i det han för kammaren läste upp hvad som stod i en annan motion med samma kläm, men med motsatt motivering. I dag har han levererat till kammaren siffror, som han hoprört på så vilseledande sätt, att jag icke undrar öfver herr Kristenssons kraftiga protest. Om dessa utfall mot politiskt misshagliga personer och om dessa »leveranser», om jag må använda detta uttryck, äfven där de så att säga fullgöras »under korsets fana» — ett uttryck

som herr Räf använde i dag, då han liksom gjorde sig själf till bärare af kristendomens banér — om dessa skola vara uttryck för *den* sedlighet, grundad på gudsfruktan och kristlig tro, för hvilken nämnde talare ständigt här i kammaren gör sig till en bullrande tolk, så ber jag i alla fall att få inlägga en protest mot detta sätt att *leverera* citat eller siffror eller dylikt ur Riksdagens handlingar. Med anledning af att denna talare för någon tid sedan hotade de liberala med »de besvärliga riksdagsprotokollen», beklagar jag de åhörare ute på landsbygden som skola få sådana citat *levererade* utan att vara i tillfälle att — såsom vi — kunna *kontrollera leveransen*.

Jag ber emellertid, herr talman, att få säga, att jag för min del är djupt och allvarligt öfvertygad därom, att de kyrkligt och religiöst intresserade måste få sina kraf tillfredställda, och det är icke första gången, som jag haft tillfälle att framhålla detta inför kammaren. Men jag vill gentemot dem, som i likhet med flera talare på den kyrkliga sidan ständigt göra *ett* af kristendom och kyrka, säga, att nog har kyrkan på sin tid utgjort ett fullödigt uttryck för de kristliga idéerna, men icke vågar någon påstå, att den utgör det den dag i dag är. Och det kan hända till sist, att de kristliga idéerna, för att komma till sin rätta betydelse bland människorna, välja andra vägar, andra former, andra medel än dem kyrkan har att erbjuda. Särskildt för dem, som af djupt och innerligt religiöst behof yrka på att få hafva sin kyrka och bekännelse i fred, ligger vägen tydlig — liksom också många af dem sagt: skilsmässa mellan staten och kyrkan. Enligt min tanke anvisa motionärens förslag och deras hemställan, som inom utskottet ställt sig på hans sida, just en väg i riktning mot denna skilsmässa, som jag för min del anser fördelaktig icke mindre för kyrkan själf och de kyrkligt intresserade, och därför, herr talman, anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af herrar Nilsson, Berg och Broomé afgifna reservationen.

Herrar *Starbäck, Wilson* och *Kobb* instämde häruti.

Herr Persson i Tällberg: I sin ifver att försvara kyrkomötet yttrade herr Räf bland annat, att grundlagen bestämmer, hur kyrkomötet skall vara sammansatt och hur det skall verka. I det afseendet måste jag gifva herr Räf rätt, men däraf följer icke, att kyrkomötet i alla afseenden verkar i den riktning, som vi önska, att det skall verka. Och vilja vi ha en ändring af kyrkomötets verksamhetsområde, då är det både riktigt och berättigadt att såsom motionärerna gjort hemställa om ändring i grundlagens bestämmelser därutinnan.

Vidare sade herr Räf, att kyrkomötet visat sig äga sedlig kraft och mod att säga nej till Riksdagens beslut. Jag vet icke, om detta skall räknas kyrkomötet till en dygd eller anses utvisa en särskildt sedlig kraft hos detsamma.

Vidare betonade herr Räf, att vi kunna omskapa kyrkomötet

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 rege-
rings-
formen.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse af §§
87 mom. 2
samt 88 och
114 regerings-
formen.

(Forts.)

som vi vilja. Ja, det är i viss mån sant. Men, mina herrar, antag att herr Räf finge omskapa kyrkomötet som han behagade. Jag undrar, om vi skulle vara till freds med det. Det förefaller mig som om vi alla skulle betacka oss för något sådant. I vissa stycken kan jag icke försvara kyrkomötet, men det vill jag säga, att nog äro diskussionerna där bra mycket värdigare än de bidrag till diskussionerna, som herr Räf allt som oftast lämnar i denna kammare.

Slutligen sade herr Räf, att liberalerna visserligen afgifvit en egen reservation, men att de dock följt socialdemokraterna. Ja, på den strängen spelar herr Räf oupphörligt. Jag måste säga herr Räf, att jag ser aldrig efter, om ett förslag kommit från höger eller vänster, utan för mig är det förslaget *innebörd*, som är afgörande, om jag kan antaga eller förkasta detsamma, och aldrig hvarifrån det kommit. Ja, jag går till och med så långt, att jag skulle kunna vara med om ett förslag, som vore framställt af herr Räf, under den förutsättningen nämligen, att det vore ett förnuftigt förslag.

Herr talman! Jag förbehåller mig att få rösta efter min öfvertygelse äfven i denna fråga, oafsedt om det blir gilladt af herr Räf eller ej.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Herr talman gaf nu propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till den af herr vice talmannen af Callerholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, och 3:o bifall till den af herr Nilsson i Malmö afgifna reservationen, och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid, hvarför herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående yrkandena, af hvilka herr talmannen fann det under 2:o) upptagna nu vara med öfvervägande ja godkänt. Men äfven nu begärdes votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den som till kontraposition i hufvudvoteringen angående konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 14 antager den af herr vice talmannen af Callerholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som vid utlåtandet fogats af herr Nilsson i Malmö.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 86 ja, men 114 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringsen erhöi följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Nilsson i Malmö vid utlåtandet af gifna reservationen.

Hufvudvoteringsen utföll med 88 ja mot 109 nej, vid hvilken utgång kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet af herr Nilsson i Malmö af gifna reservationen.

§ 6.

Härefter föredrogos hvart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m. jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion, och

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 7.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af anslag till fortsatt utgifvande af tidskriften Sfinx, begärdes ordet af

*Angående
anslag till
tidskriften
Sfinx.*

Herr Edén, som yttrade: Herr talman! Den lilla anslagsfråga, som nu ligger på kammarens bord, är af så egendomlig beskaffenhet, att jag icke kunnat underlåta att till kammarens protokoll säga några få ord, icke för att göra något yrkande, men väl för att förklara den ställning, som universitetsmyndigheterna intagit i densamma. Det

Angående
anslag till
tidskriften
Sfinx.
(Forts.)

förhåller sig så, att tidskriften Sfinx under åtskilliga år har haft ett anslag af 1,200 kronor af statsmedel, att nu i höst, när detta anslag begärdes förhöjdt af utgifvaren, den humanistiska sektionen och sedan äfven andra universitetsmyndigheter icke funnit sig kunna tillstyrka anslaget, men att det oaktadt Kungl. Maj:t framlagt proposition i frågan och statsutskottet också tillstyrkt denna proposition. Jag vill då endast nämna, att när den humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala icke kunnat tillstyrka detta anslag, så har det skett af grunder, som närmast skulle kunna karakteriseras som internationella grannlagenhetsgrunder, sådana grannlagenhetsgrunder, som ett universitet känner sig skyldigt att iakttaga i förhållande till andra högskolor. Det har nämligen blifvit upplyst, att tidskriften Sfinx genom hela sin skötsel gjort sig till ett rent polemiskt organ, som intagit en bestämd ståndpunkt i striden mellan två vetenskapliga skolor inom egyptologien. Vi ha icke på något sätt velat underkänna den skola Sfinx tillhör, och jag vill särskildt framhålla, att ej heller åtminstone majoriteten inom sektionen velat underkänna den nytta tidskriften Sfinx kan göra för egyptologien i dess helhet, men vi ha ansett, att när så utomordentligt skarpa meningsbrytningar gjort sig gällande i fråga om tidskriftens ställning, skulle det icke riktigt lämpa sig för universitetet att ställa sig på Sfinx' utgifvares sida och därmed taga någon del af ansvaret på sig för den polemik, som i tidskriften föres. Det är således hufvudsakligen ur denna synpunkt, som universitetsmyndigheterna — i hvarje fall den humanistiska sektionens flertal — kommit till den ståndpunkt de intagit i denna fråga. Jag kan ej bättre återgifva denna ståndpunkt än genom att återgifva ett par ord dels af det yttrande, som afgafs af sektionens dekanus och dels af det slutliga uttalande, som gjordes af sektionen själf. Sektionens dekanus yttrade, att han icke kunde finna annat än fullt berättigadt, att sektionen ansåge sig förhindrad att genom tillstyrkande af anslaget »påtaga sig ansvaret för tidskriftens fortsatta utgifvande med understöd af offentliga medel», och sektionens eget uttalande gick därpå ut, att då det äfven af docenten Anderssons — utgifvarens — egna påminnelser och därvid fogade skrivelser och intyg tydligt framginge, »att tidskriften väsentligen vore att betrakta som ett kritiskt-polemiskt organ för en särskild riktning inom egyptologien, och då det enligt sektionens mening icke kunde vara lämpligt, att svenska staten skänkte officiellt understöd åt någon viss af flera med hvarandra täflande vetenskapliga skolor», ansåg sektionen sig böra komma till det resultat, hvar till den kommit.

Jag tror, att för hvar och en, som en smula sätter sig in i förhållandena mellan högskolorna i olika länder och de kämpande vetenskapliga riktningarna, denna ståndpunkt skall framstå såsom fullt naturlig och mycket förklarlig.

Nu har emellertid regeringen — ehuru, som framgår af statsrådsprotokollet, icke utan en viss tvekan — ändock framlagt proposi-

tion om fortsatt understöd till tidskriften. Jag skall gärna erkänna, att därtill finnas åtskilliga skäl. Jag vill icke heller i sakens nuvarande läge motsätta mig, att anslaget beviljas. Men jag har velat uttala, att när detta anslag nu utan vidare kommer att gå igenom, så sker det icke på universitetets ansvar, utan helt och hållet på regeringens och Riksdagens.

*Angående
anslag till
tidskriften
Sjma.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående utbyte af kronan tillhörig mark mot ett nytt öfningsfält för Kronprinsens husarregemente,

angående upplåtande af vissa ägor från kronoparken Österåker i Stockholms län,

angående försäljning af ett område från det till kronopark inköpta hemmanet nr 15 a i Hede kyrkby i Jämtlands län,

angående upplåtande af lägenheter från kungsladugården Väderbrunn nr 1 i Södermanlands län,

angående disposition af förra löjtnantsbostället Stora Risby nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

angående disposition af förra mönsterskrifvarbostället Aspång och Skulestad nr 1 i Göteborgs och Bohus län, och

angående disposition af en till förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län hörande lägenhet.

De kungliga propositionerna bordlades på begäran.

§ 9.

Vidare föredrogos hvart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående höjning af arvodet till amanuensen vid domkapitlet i Lund,

nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för personalen vid barnmorskeundervisningsanstalterna m. m., och

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts under punkt 127 af åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskorm m.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.

Till behandling förelåg vidare statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett hospital å Frösön invid Östersund jämte en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen afläten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 81, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen dels att för uppförande af ett nytt hospital å Frösön invid Östersund å det till statsverket indragna majorsbostället $\frac{8}{13}$ mantal Öhnet nr 1 jämte $\frac{2}{13}$ mantal Mjälle nr 3 bevilja ett anslag af 2,440,000 kronor och däraf på extra stat för år 1911 anvisa 150,000 kronor, dels ock medgifva, att hemskitet till förenämnda majorsboställe finge från den 14 mars 1911 upplåtas till nämnda hospital för att för dess räkning disponeras.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en af herr *Rehn* inom Andra kammaren väckt motion, nr 253, däri hemställts, att Riksdagen måtte med afslag å den kungl. propositionen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta uppgöra och till Riksdagen framlägga jämförande kostnadsberäkningar rörande såväl anläggning som drift af ett hospital å Frösön och å Vännäs förra lägerplats.

Utskottet hemställde,

I. att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte

a) för uppförande å Frösön invid Östersund eller i Vännäs af ett nytt hospital bevilja ett anslag af högst 2,359,000 kronor och däraf på extra stat för år 1911 anvisa 150,000 kronor;

b) medgifva, att Kungl. Maj:t ägde efter förnyad utredning i ärendet bestämma, å hvilken af nämnda platser hospitalet skulle förläggas; samt

c) medgifva, att, därest hospitalet förlades till Frösön, hemskitet till det till statsverket indragna majorsbostället $\frac{8}{13}$ mantal Öhnet nr 1 jämte $\frac{2}{13}$ mantal Mjälle nr 3 finge från den 14 mars 1911 upplåtas till nämnda hospital för att för dess räkning disponeras; samt

II. att herr Rehns ofvanberörda motion måtte anses genom hvad ofvan anförts och hemställts besvarad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet af

Herr Rehn, som anförde: Herr talman! Jag ber att få betyga statsutskottet min tacksamhet för den uppmärksamhet, som utskottet ägnat de förhållanden, hvilka jag tillåtit mig påpeka uti min motion i den föreliggande hospitalsfrågan. Gifvetvis skulle jag ha känt mig ännu mera tillfredsställd, om utskottet funnit sig böra helt tillstyrka mitt förslag om uppskof med anslagets beviljande, till dess fullständig undersökning med jämförande kostnads-

beräkningar för de båda platserna Frösön och Vännäs kunnat föreläggas Riksdagen, som då själf fått bestämma, på hvilken af dessa platser hospitalet skulle uppföras, men utskottet har, som synes af betänkanDET, ansett behofvet af ett hospital för öfre Norrland så trängande, att Riksdagen redan nu borde bevilja medlen samt öfverlämna till Kungl. Maj:t att bestämma platsen. Jag skall inte heller göra något annat yrkande.

*Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)*

Det är sant, att behofvet af ett hospital är stort och har länge gjort sig mycket kännbart i Norrland. Detta framhölls och erkändes från flera håll i fjol, då frågan här diskuterades, men det var just de stora kostnaderna och den under alla omständigheter dyra förläggningssorten, som då utgjorde kärnpunkten i statsutskottets afstyrkande utlåtande och som förmådde Riksdagen att begära ny utredning.

Vid den nya utredning, som skett, har man ju i visst afseende lyckats ganska bra. Genom utvidgning och ändringar i det ursprungliga förslaget har platsantalet betydligt ökat, och genom att räkna med väsentligt lägre byggnadspriser har kostnaden i förhållande till antalet sjukplatser kunnat nedbringas icke så obetydligt, och därom är ju ingenting annat än godt att säga.

Hvad däremot beträffar möjligheten att finna någon annan lämplig plats i öfre Norrland, där hospitalet kunde uppföras för billigare kostnader än å Frösön, synas försöken ha slagit mindre väl ut.

Efter besök å de föreslagna platserna vid Umeå, Örnsköldsvik, Sollefteå och Vännäs har hospitalskommissionen, sedan den lämnat de tre förstnämnda platserna å sido, sysselsatt sig något med den sistnämnda, nämligen Vännäs förra lägerplats. Om denna plats säger kommissionen, att »utsikten är synnerligen vacker — —, att marken redan är statens, att arealen är tillräcklig, att tjänlig byggnadsgrund finnes, att vatten- och afloppsledningar utan svårighet kunna ordnas, att en järnvägsstation ligger helt nära platsen, (och att från denna stickspår utan svårighet kan indragas till lämplig plats inom området) samt att flera redan befintliga byggnader kunna ändras för anstaltens behof, allt således gynnsamma förhållanden. Å andra sidan är läget mycket exponerad för vindar och afståndet från stad stort, hvarjämte de många utefter en betydlig del af områdets gräns uppförda boningshusen med deras talrika befolkning utgöra ett betänkligt grannskap för ett hospital och skulle nödvändiggöra ovanliga och kostbara åtgärder för patienternas skyddande mot ofog och obehörigt umgänge med främmande.»

Jag vill nu försöka att en smula granska dessa tre hufvudskäl, som kommissionen anfört, då den velat påvisa olägenheterna vid Vännäs.

Läget är mycket exponerad för vindar, heter det. Huru förhåller det sig med den saken? Därom yttrar kommissionen följande: »Visserligen är det från sydväst och söder till öster och nord-

Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)

ost omgifvet af rätt ansenliga, skogklädda höjder, men då dessa ligga på ett afstånd i söder af drygt 3 kilometer och i nordost af 3 å 5 kilometer, utgöra de icke något effektivt skydd för vindar.» Ja, om det för ett hospital är nödvändigt att ha ett *effektivt* skydd för *alla* vindar, då torde det vara svårt att finna en sådan plats med på samma gång ett högt och fritt läge och en något mera obegränsad utsikt. Jag tar dock för gifvet, att det är den nordliga vinden, som nog anses vara den hårdaste, som man där på trakten har känning af, om man öfver hufvud taget kan tala om hårda vindar i ett skogigt kustlandskap. Kommitterade säga, att »mot norr saknas så godt som allt vindskydd, enär den skogbevuxna mark, som här finnes på andra sidan om en bred dalgång, ligger föga högre än lägerplatsens höjdplatå.» Jag måste erkänna, att jag har något svårt att fatta detta, beroende kanske på att jag själf aldrig varit uppe på platsens högsta punkt. Men då en skogbeväxt mark, låt vara på andra sidan om en odlad dalgång, ligger åtminstone *något* högre än lägerplatsens höjdplatå och man då, såsom kommissionen tänkt sig, förlägger byggnaderna på södra slutningen af denna höjdplatå, förefaller det, som om man ej skulle behöfva oroas så mycket af den nordliga vinden. I väster och nordväst är området skyddadt af ett skogsbälte till flera kilometers bredd, men därom nämner kommissionen icke ett ord.

Det andra skälet var det stora afståndet från staden. Detta afstånd är dock icke större, än att det tar en timmes tid att komma in till Umeå, och dessa platser Vännäs och Umeå stå i förbindelse med hvarandra med flera järnvägståg om dagen. Det borde inte vara så mycket mera besvärligt att komma in till staden från Vännäs än att färdas den 2 kilometer långa och mycket backiga landsvägen mellan Frösön och Östersund.

Det tredje skälet var de många boningshusen, som skulle utgöra ett så betänkligt grannskap för hospitalet. Men dessa boningshus ligga dock icke i närheten af själfva byggnadsplatsen, utan rätt långt därifrån på andra sidan om landsvägen, som utgör gräns för själfva lägerområdet, och deras antal lär inskränka sig till 9, om man inte räknar dem, som ligga på ett afstånd af 400 å 500 meter från byggnadsplatsen. Att dessa gårdar med sin befolkning i en fredlig bondby skulle vara ett så betänkligt grannskap, att det skulle kräfva ovanliga och kostbara åtgärder för att skydda patienter mot ofog, det tycker jag låter nästan för drastiskt. Gör man ett stängsel tillräckligt effektivt för att behålla dessa sinnessjuka och vansinniga människor inom hospitalsområdet, så tror jag, att samma stängsel också skall vara tillräckligt för att skydda patienterna mot ofog; ty jag kan upplysa om, att det är inga vildar, utan civiliserade och mest normala människor, som bruka vara bosatta i Vännäs.

Hospitalskommissionen har dock icke kunnat komma ifrån, att platsen är fullt användbar för ett hospital, och vid sådant förhållande hade man kunnat vänta, att kommissionen också ägnat

nödig uppmärksamhet åt Riksdagens uttalande och Kungl. Maj:ts föreskrift att se till, huru det skulle komma att ställa sig i fråga om kostnaderna på en sådan plats, men detta ha vederbörande så godt som ignorerat. Då det gällde att på papperet nedbringa kostnadsberäkningarna för Östersund, då ha de känt sig så påverkade af Riksdagens uttalande och Kungl. Maj:ts befallning, att de ansett sig böra inlägga en viss reservation mot sina egna beräkningar, men i fråga om kostnaderna för Vännäs inskränker sig hela undersökningen till en kritik af Vännäskommitténs beräkningar öfver kostnaderna för omändring af de byggnader, som nu finnas på platsen. Detta bevisar ju inte det ringaste hvilken af de båda platserna, som är den billigare eller den dyrare.

Den förra hospitalskommissionen, som ju på ett undantag när bestod af samma personer, förklarade sig sakna hållpunkter för att kunna bedöma, på hvilken plats, Umeå eller Östersund, byggnads- och underhållskostnaderna skulle ställa sig högre. Nå, hvilka hållpunkter har den nya kommissionen haft för sina beräkningar? Jo, den har låtit införskaffa en prislista från en byggmästare i Östersund, och detta var ju mycket förståndigt. Men det borde inte ha varit så svårt att skaffa en sådan prislista äfven för den andra platsen. Jag är viss om, att Konungens befallningshafvande i Umeå gärna skulle ha tillhandagått med att anskaffa tillförlitliga prisuppgifter.

Själfr har jag skaffat mig ett utlåtande från en byggmästare, som jag tror icke står Östersundsbyggmästaren efter i fråga om fackkunskap och praktisk erfarenhet, och han försäkrar, att det är billigare att bygga i Vännäs än i Östersund. Det är chefen för byggmästarfirman Jakobsson & Eriksson i Umeå, som har utfört många arbeten åt staten, nu senast ombyggnaden af det gamla riksdagshuset här i Stockholm. För att ej bli för långsam, skall jag icke läsa upp hela hans skrifvelse, endast ett par kortare utdrag. Han säger:

»Hvad som egentligen kan inverka på en nämnvärd prisskillnad i kostnaden å ett sådant stort byggnadsföretag som ett hospital, om det förlägges i Vännäs eller i Jämtland, är hufvudsakligen skillnaden i arbetspriser och frakten af de tyngre materialierna. — Under långa tider och äfven nu för närvarande äro arbetskrafterna af timmermän och diverse-arbetare cirka 10 procent lägre här och i Vännäs, än hvad de äro i Östersund, men däremot äro priserna för murare ungefär desamma, beroende därpå, att murare i hvarje fall till större delen måste tagas från mellersta Sverige, emedan hvarken i Jämtland eller Västerbotten finnes tillräckligt af murare.» Han påpekar sedan en del andra faktorer, som inverka på byggnadspriserna, och säger slutligen:

»Då jag uppfört större byggnader i Södertälje, Stockholm, Gäfle, Falun, Söderhamn, Sundsvall, Härnösand, sanatoriet Österås, Umeå, Pitcå och Luleå, torde jag få göra anspråk på att äga den största erfarenhet som någon har att kunna bedöma fördelarna att bygga på den ena eller den andra platsen. Med hänsyn till hvad jag an-

*Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)*

Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)

fört och äfven af en del andra omständigheter kan jag härmed försäkra, att i Vännäs skulle man kunna utföra ett större arbete till minst 5 procent lägre pris än å Öhnet, Frösön—Östersund. Umeå den 16 april 1910. P. Eriksson, Byggmästare.»

Nå ja, 5 procent tycks ju inte vara så mycket, men på det belopp, Kungl. Maj:t begär, gör det dock 122,000 kronor. Läger man därtill de inbesparingar, som kunna göras genom att använda de byggnader, som redan finnas i Vännäs och som med en smula god vilja nog torde med större fördel kunna användas för hospitalet än hvad hittills ansetts, så tror jag icke, att man gör sig skyldig till öfverdrift, om man antager, att byggnadskostnaderna böra bli *minst* ett par hundra tusen kronor billigare i Vännäs än på Frösön.

Det har i den kungl. propositionen särskildt påpekats, att priset på tegel skulle ställa sig dyrare i Vännäs än i Östersund. Jag vill endast nämna, att enligt prisuppgift från Högoms Ängtegelbruk i Sundsvall skulle med tillägg af frakter och arbetspriser kostnaden per 1,000 stycken inmurade tegel i Vännäs uppgå till 75 kronor 30 öre. För Östersund är denna kostnad beräknad till 78 kronor.

I fråga om underhållskostnaden åberopar kommissionen ett cirkulär från arméförvaltningen, hvaraf framgår, att priset å några proviantartiklar skulle under 1908 ha ställt sig dyrare för Västerbottens regemente i Vännäs än för regementena i Östersund. Nu vet hvar enda en, som är något förtrogen med förhållandena på trakten omkring Umeå och Vännäs, att priset på dessa artiklar, mjölk, färskt kött och potatis, ställer sig dyrare under sommarmånaderna än under andra tider af året. Då leveransen till regementet i Vännäs afsåg hufvudsakligast sommarmånaderna, så var det visst inte underligt, om detta regemente fick betala en smula högre pris för dessa förnödenheter än exempelvis Norrlands artilleriregemente i Östersund, där leveransen omfattade hela året. Hvad särskildt priset på mjölk beträffar, så ha mejerierna i Vännäs erbjudit sig att leverera mjölken betydligt billigare än hvad den synes ha kostat i Östersund, enligt den uppgift, som finnes intagen i den kungl. propositionen. Dessutom ha vi ett nytt mejeri i Umeå, det största inom hela Västerbottens län, som för innevarande år levererar mjölk till båda regementena i Umeå för ett pris af 6,4 och 6,9 öre för respektive 0,5 och 0,7 procent fetthalt, och för den vanliga separerade mjölken med 0,2 procent fetthalt är priset 5,8 öre litern. Detta mejeri kan godt upptaga konkurrensen med Vännäs-mejериerna vid en eventuell leverans till hospitalet. Detta såsom ett exempel på att lifsförnödenheterna böra kunna beräknas billigare i Vännäs än i Östersund, hvilket äfven styrkes af kommerskollegii arbetsstatistik, hvaraf framgår, att lefnadskostnaderna för en familj ställa sig omkring 12 procent billigare i Vännäs än i Östersund.

I fråga om det geografiska läget har jag i min motion sökt påvisa, att Vännäs måste vara lämpligare för flertalet patienter, om man medräknar sådana sinnessjuka, som plåga intagas vid läns-

lasarettens upptagningsanstalter, och hvilka, enligt mitt förmenande, äro främst i behof af hospitalsvård. Det erkännes nog af alla, åtminstone läkare, att den vård, som kan egnas de sinnessjuka vid dessa upptagningsanstalter, icke närmelsevis kan jämföras med nutidens hospitalsvård, och för öfrigt äro nog dessa anstalter aldrig afsedda att vara annat än hvad man skulle kunna kalla en station på vägen till hospitalet. Tar man därtill i betraktande den både relativt och absolut ringa ökningen af folkmängden i Jämtlands län, jämförd med Västerbottens och Norrbottens län, och då man torde nödgas antaga, att de sinnessjukas antal också ökas i proportion till den öfriga folkmängden, så ligger det i öppen dag, att för hvarje år, som går, blir antalet af dem allt större och större, som få närmare afstånd till Vännäs än till Östersund. Jag kan nämna, att från år 1901 till och med år 1907 ökades folkmängden i Jämtlands län med 1,4 procent, i Västerbottens län med 6,8 procent och i Norrbottens län med 10,9 procent. Jag kan därför omöjligt begripa, att Östersund ur geografisk synpunkt skulle vara lämpligare än Vännäs, utan jag tror, att det är tvärtom.

Nu har emellertid hospitalskommissionen med sina medicinska auktoriteter gifvit företräde åt Östersund, och det är nog inte så lätt för en lekman att från alla olika synpunkter kunna bedöma en fråga som denna. Jag vill inte heller säga ett enda ofördelaktigt ord om den platsen. Det är också möjligt, att den kan ha vissa företräden, såsom i fråga om naturskönhet och dylikt, men sådant anser jag dock vara bisaker, som icke böra tillmätas så stor betydelse och allra minst någon afgörande betydelse. Jag har dock en viss känsla af, att det åtminstone icke alltid är så lyckligt att obetingadt lita på sakkunnigas utlåtanden; därom kan nog den här Vännäsplatsens förhistoria tjäna som ett ojäfaktigt vittnesbörd. Då regementet skulle flyttas från Gumboda, förklarade militära auktoriteter, att Vännäs var den lämpligaste platsen; då dugde icke Umeå. Efter några år uppstodo andra sakkunniga och förklarade, att Umeå vore en vida lämpligare förläggningssort än Vännäs, och så flyttades regementet till Umeå, oaktadt anläggningarna i Vännäs hade kostat staten kanske inemot en miljon. Med sådana händelser i lifligt minne, må det icke förvåna, om man ställer sig en smula skeptisk äfven denna gång. Det synes mig också, som om det nu borde vara ett synnerligen lämpligt tillfälle för Riksdagen och Kungl. Maj:t att i någon mån godtgöra eller rätta det misstag, som åtminstone en gång förut har skett, i fråga om lägerplatsen i Vännäs. Det kan icke vara förenligt med god statshushållning, allra minst i dessa finansiellt brydsamma tider, att låta denna plats ligga obegagnad, och de byggnader, som finnas där och som nu skulle kunna komma till användning, skola kanske stå och ruttna ned, under det man bygger nytt och dyrare på ett annat ställe.

Då nu inom ett par månader ett stort antal riksdagsmän komma att resa upp till Norrland, vore det mycket önskvärdt, att de ville

*Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)*

Angående uppförande af ett hospital å Frösön. ta den här Vännäsplatsen i betraktande och själfva öfvertyga sig om, hur den ligger till, och om det inte ändå vore förnuftigare att ta den i bruk för det nu ifrågasatta ändamålet.

(Forts.)

Jag har velat göra dessa erinringar, och i den vissa förhoppningen, att Kungl. Maj:t, på hvars slutliga afgörande saken torde komma att bero, skall söka åvägbringa en grundlig, allsidig och jag vågar säga, fullt objektiv utredning i denna fråga, ber jag till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Man påstår, att, då en högre utländsk militär för några år sedan besökte en af våra kaserner i hufvudstaden, han därvid uttalade de tankvärda orden: antingen är Sverige ett mycket rikt land eller också har det endast ett fåtal trupper. Detta uttalande kan säkerligen tillämpas icke endast på våra kasernbyggnader, utan också på alla de byggnader, som på senaste åren uppförts för statens räkning, och icke minst på dem, som stått under medicinalstyrelsens hägn. Tyvärr är vår statsfinansiella ställning icke vidare storartad, och tyvärr ha vi en massa sinnessjuka, som ännu vanvårdas.

Man måste ju vara regeringen och herr civilministern tacksam för att de genom afprutning på kostnaderna för sängplatserna — som ju är det uttryck man använder — inom Norrlands hospital kunnat utan att öka anslaget bereda plats för ett 130-tal flera patienter, än som man förlidet år tänkte sig vara möjligt. Men om man kunnat här nedbringa kostnaderna till belopp motsvarande dem, som visat sig utförbara i fråga om hospitalen i Vänersborg och Säter, så skulle ytterligare några hundra patienter kunnat beredas plats. Ja, man påstår, att de stora anspråk, som kungl. medicinalstyrelsen har på noggranna hygieniska anordningar icke endast beträffande våra hospital, utan också då det gäller sanatorier, för hvilka statsanslag sökas, skulle utgöra det största hindret för ett hastigt ordnande af våra sjukvårdsförhållanden.

Jag skall, herr talman, icke yrka afslag å det kungl. förslag, som ligger före, ty det vore nära nog grymt, när så många sinnessjuka ännu äro utan vård, men jag vill uttala den förhoppningen, att den allra största sparsamhet iakttages icke endast när det är fråga om statens byggnader i allmänhet, utan också beträffande sjukvårdsanstalter. Det är nog bra, att de patienter, som befinna sig inom anstalterna, vårdas utomordentligt väl, men om detta sker på deras bekostnad, som icke få någon vård alls, så vore det väl lämpligare, att alla, som behöfva hospitalsvård, men nu sakna sådan, finge vård, äfven om denna blefve mindre god, än som medicinalstyrelsen sträfvar efter. Det vore också angeläget, att, när regeringen uppför sådana byggnader, den anlidade fackkunskap icke endast för det kostnärliga, utan också för det praktiska området.

Herr talman, jag tror, att det vore till gagn för sjukvården i vårt land och till gagn för vårt lands finansiella ställning, om, när staten uppför byggnader, den gjorde det på ett mera praktiskt och sparsamt sätt, än som nu är förhållandet.

*Angående
uppförande af
ett hospital å
Frösön.
(Forts.)*

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade, efter därom framställd begäran, ordet till

Herr Rydén, som anförde: Herr talman! Jag var en af dem, som i fjol här i kammaren mest energiskt kämpade för utskottets hemställan, hvilken gick ut på afslag å Kungl. Maj:ts då föreliggande framställning. Jag ansåg, att det förslaget var alldeles oerhördt mycket för dyrt. Herr civilministern och flera andra talare stredo emellertid lika energiskt för att vi skulle taga detta orimligt dyra förslag.

Nu har det visat sig, att den uppfattning, som gjorde sig gällande inom statsutskottet vid 1909 års riksdag, var fullt riktig: för nästan samma belopp, som i fjol ifrågasattes för 430 sjukplatser, skola vi i år få 560. Vi ha vunnit 130 platser därigenom att statsutskottet och Riksdagen förra året ställde sig afvisande mot det orimligt dyra förslag, som då förelåg.

Af den föregående talaren har häfdats den meningen, att äfven det nu förevarande förslaget är ganska dyrt, och det ger jag honom rätt i. Men efter att ha sett på ritningar och beräkningar af olika slag, tror jag, att man kan säga, att det med hänsyn till norrländska förhållanden icke är stor förhoppning om att man skall kunna nedbringa kostnaderna afsevärdt mycket, och därför har jag inom utskottet varit bland dem, som ifrigast arbetat för att vi i år skulle få någon lösning till stånd i denna fråga, ty det är min uppfattning, att det skulle vara en stor olycka, ifall man ett enda år utöfver hvad som är oundgängligen nödvändigt uppsköte byggandet af hospital, då det för närvarande lär finnas 2,700 sinnessjuka i Sverige, som behöfva hospitalsvård, men icke få det. Vid sådant förhållande hoppas jag, att kammaren biträder statsutskottets enhälliga uppfattning.

Jag begärde ordet närmast med anledning däraf, att den föregående ärade talaren ett ögonblick tycktes ifrågasätta, att han skulle yrka afslag å statsutskottets hemställan, därför att förslaget vore för dyrt i år. Jag kom då ihåg, att grefve Hamilton förra året hade ett anförande i frågan, och att han slutade det med följande ord: »Jag vågar för min enskilda del, då jag skall aflämna min voteringsedel, icke rösta för utskottets afstyrkande förslag, utan kommer att rösta för Kungl. Maj:ts proposition, och detta af den anledningen, att jag icke vill taga på mitt ansvar, att så många sinnessjuka skola under ytterligare ett år blifva vanvårdade, såsom de för närvarande blifva.» I år ha kostnaderna nedbragts så, att medelkostnaden för sjukplats med 1,102 kronor understiger densamma enligt det förslag,

Angående uppförande af ett hospital å Frösön. som grefve Hamilton röstade för i fjol. Jag blef därför litet häpen, då jag hörde honom nyss.

(Forts.)

Härefter yttrade

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Jag ber att få fästa den senaste talarens uppmärksamhet på att jag icke har yrkat afslag å utskottets hemställan. Jag framställde icke något yrkande alls, men ber nu att få göra det till förmån för utskottets förslag, ty som jag nämnde nyss, vore det grymt att genom ett uppskof på ännu ett år så många sinnessjuka längre än som är nödigt skola vanvårdas i de enskilda hemmen och i kommunernas fattigvårdsanstalter. Men jag vill ännu en gång understryka, att om det iakttagits mera sparsamhet från första början, så hade man för samma kostnad, som nu betingats för hospitalbyggnader, kunnat få plats för *alla* våra sinnessjuka, och detta hade varit till stor fördel för sjukvården.

På samma gång jag sålunda yrkar bifall till utskottets hemställan ber jag att få uttala mitt beklagande af, att man icke nedbragt kostnaderna mera än man gjort.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll kammaren hvad utskottet hemställt.

§ 11.

Statsutskottets nu föredragna utlåtande nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för år 1910 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende, godkändes af kammaren.

§ 12.

Efter föredragning af bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:t proposition med förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910, och

nr 20, i anledning af väckta motioner om sänkning af den till försäljningsmännen utgående provision för försäljning af stämplor, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 13.

Till behandling förelåg nu bankoutskottets utlåtande nr 20, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1:o)—17:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning härpå af *punkten 18:o)*, angående öfriga ordinarie anslag under pensionsstaten, lämnades på begäran ordet till

Herr Svensson i Skyllberg, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 206, som inkommit till utskottet, efter det utskottet affattat sin hemställan i denna punkt, torde föranleda någon förändring i det beslut, hvartill utskottet kommit.

Jag ber därför att få yrka återremiss af denna punkt.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt återremittera punkten till utskottet för förnyad behandling.

Punkterna 19:o)—43:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls af kammaren.

Punkten 44:o), angående understöd till aflidne generalmajoren O. L. Beckmans två minderåriga söner. *Angående understöd till aflidne generalmajoren O. L. Beckmans två minderåriga söner.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte medgifva, att aflidne generalmajoren Otto Ludvig Beckmans minderåriga söner Herbert Ottokar Beckman och Allan Ottokar Beckman finge från allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd till belopp af trehundra kronor för hvardera, att för enhvar af dem utgå från början af år 1910, intill dess han uppnått 18 års ålder.

I vid punkten afgifven reservation hade emellertid herrar *Christiernson* och *Thylander* föreslagit, att Riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Thylander: Herr talman! Säsom herrarna finna af utskottsbetänkandet, hafva herr Christiernson och jag reserverat oss vid denna punkt. Vi hafva nämligen ansett, att de skäl, som föreligga för beviljandet af denna pension, icke äro tillräckligt talande för att man skall kunna gå med på utskottets förslag.

Jag ber att få hänvisa till det yttrande, som statskontoret haft, och hvilket finns infördt i betänkandet. Det heter där:

»Säsom bouppteckningen efter generalmajoren Beckman utvisade, vore ställningen i boet jämförelsevis god med en behållning af 32,543 kronor 31 öre. Sedan behållningen fördelats på änkan och sex barn, utgjorde hvad på de minderåriga barnens lotter komme visserligen icke så mycket, att det kunde anses förslå till deras uppfostran, men enligt hvad statskontoret inhämtat, uppbure änkan för sig och de oförsörjda barnen pension från flottans pensionskassa å tillhoppa 974 kronor 50 öre. Under sådana förhållanden skulle i vanliga fall

Angående
understöd till
aftidne gene-
ralmajoren O.
L. Beckmans
två minder-
åriga söner.

(Forts.)

icke kunna anses föreligga tillräckliga skäl att söka bereda ytterligare understöd.»

Detta skulle ju således kunna betraktas såsom varande tillräckligt skäl för afslag å den kungl. propositionen. Men statskontoret fortsätter sedan:

»Med hänsyn likväl till de bekanta omständigheter, hvarunder generalmajoren Beckman ljutit döden, träffad af en mot samhällsordning och militärväsende hatfull mördares vapen, ville det synas statskontoret billigt, att staten i ekonomiskt afseende bidroge att lindra den förlust, som drabbat hans närmaste». Och så tillstyrker statskontoret den föreslagna pensionen.

När man suttit i bankoutskottet och varit med om att handlägga en mängd pensionsfrågor, där behofvet visat sig vara ofantligt mycket större än i detta fall, men där bankoutskottet dock funnit sig nödsakadt att pruta och icke taga hänsyn till känslöstämningar, då man vidare ser, att det finnes möjlighet för de efterlevande att kunna försörja sig, såväl för änkan som för barnen, och då det således är tillräckligt bevisadt, att något verkligt behof ej föreligger, anser jag, att det kan sättas i fråga, huruvida Riksdagen skall slå in på den vägen att i fall sådana som detta bevilja pension. Det skulle ju kunna komma att medföra åtskilliga konsekvenser i framtiden.

Vi hafva icke kunnat vara med om att gifva åt Riksdagen en anvisning att gå så till väga, att pension i fall sådana som detta meddelas åt de efterlevande. Och därför hafva vi icke heller kunnat vara med om det förslag, hvartill utskottet kommit, utan hafva vi reserverat oss däremot.

Jag ber att på dessa skäl få yrka afslag å såväl den kungl. propositionen som på utskottets förslag.

Sedan herr talmannen åter öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, anförde

Herr Svensson i Skyllberg: Då general Beckman, en allmänt erkänd och högt förtjänt officer, föll offer för ett fanatiskt lönnmord på grund af sin tjänsteställning, anser jag staten skyldig att i någon mån underlätta bördan för hans efterlevande. De blefvo hårdt drabbade ändå, äfven i ekonomiskt afseende, och deras framtidsutsikter blifva nog helt annorlunda än hvad de skulle hafva blifvit, om den förtjänstfulle mannen fått verka, till dess han på naturligt sätt kommit att afgå från sin tjänst.

Jag anhåller därför, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Mallmin, Vahlquist, Peterson* i Kvisberg, *Hansson, Ekman* i Göteborg, *Neiglick, Nordström, Rune, Lindgren* i Oskarshamn, friherre *Fleetwood, Lindvall, Andersson* i Höckerum,

von Schéele, Svallingson, Palme, Nilsson i Skärhus, *Söderberg* i Hoborn, *Hagström, Ström* i Öfver-Torneå och *Hellström*.

Angående understöd till af tidne generalmajoren O. L. Beckmans två minderåriga söner.
(Forts.)

Herr Carlsson i Malmberget: Herr talman! På de skäl, som af den förste ärade talaren anförts, skall äfven jag yrka bifall till den af herrar Christierson och Thylander vid denna punkt afgifna reservationen. Jag har visserligen icke inom utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, men då en af reservanterna icke är närvarande i kammaren, yrkar jag i stället bifall till reservationen.

Det förefaller mig, som om man, då det är fråga om att bevilja pension under sådana förhållanden, att lagliga skäl icke föreligga, i främsta rummet skall taga hänsyn till det föreliggande ekonomiska behovet. Och såsom af Kungl. Maj:ts proposition framgår, föreligga i detta fall icke några trängande ekonomiska förhållanden, som skulle kunna utgöra ett motiv för att bifalla denna framställning. Då bouppteckningen utvisar en behållning i boet af 32,543 kronor 31 öre och då därtill kommer, att änkan för sig och sina oförsörjda barn från flottans pensionskassa uppbär en årlig pension af 974 kronor 50 öre, synes det mig vara möjligt, att ifrågavarande persons efterlämnade minderåriga barn skola kunna uppfostras på ett ganska värdigt sätt, så att något skäl att bifalla denna framställning synes icke föreligga.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Vid af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkanena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 45:o)—54:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 55:o), angående pension åt trädgårdsdirektören vid statens järnvägar C. A. L. Sundius' änka, Johanna Amalia Sundius, född Rydstrand, och makarnas son, Harald Herman Mathias.

Kungl. Maj:t hade uti en till Riksdagen aflåten proposition, nr 160, föreslagit Riksdagen medgifva, att trädgårdsdirektören vid statens järnvägar Carl Agathon Leonard Sundius' änka, Johanna Amalia Sundius, född Rydstrand, och makarnas son Harald Herman Mathias måtte från allmänna indragningsstaten från och med den 1 april 1910 åtnjuta årliga understöd, den förra så länge hon förblefve i sitt nuvarande änkestånd, till belopp af 300 kronor, och sonen, intill dess han uppnådde 18 års ålder, till belopp af 100 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehafvt en af herr Hellström inom Andra kammaren väckt motion, nr 303, däruti föreslagits, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta, att änkan Sundius och hen-

Angående pension åt trädgårdsdirektören C. A. L. Sundius' änka och son.

Angående
pension åt
trädgårdsdi-
rektören C. A.
L. Sundius'
änka och son.

nes son Herman Harald Mathias skulle från allmänna indragningsstaten från och med den 1 april 1910 åtnjuta årliga understöd, den förra så länge hon förblefve i sitt nuvarande änkestånd, till belopp af 400 kronor, och sonen, intill dess han uppnådde 18 år, till belopp af 100 kronor.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr Hellströms ofvan omförmälda motion, men med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, måtte medgifva, att trädgårdsdirektören vid statens järnvägar C. A. L. Sundius' änka Johanna Amalia Sundius, född Rydstrand, och makarnas son Harald Herman Mathias måtte från allmänna indragningsstaten från och med den 1 april 1910 åtnjuta årliga understöd, den förra så länge hon förblefve i sitt nuvarande änkestånd, till belopp af trehundra kronor, och sonen, intill dess han uppnått 18 års ålder, till belopp af etthundra kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Hellström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag mycket väl kan förstå, att jag i den föreliggande frågan har föga utsikt att gentemot ett enhälligt bankoutskott vinna gehör för min motion, kan jag dock icke underlåta att inför kammaren förklara motiven för motionen i fråga.

Om man nämligen närmare studerar järnvägsstyrelsens skrivelse, skall man finna, att järnvägsstyrelsen föreslagit ett belopp af 400 kronor att oafkortadt utgå till den änka, för hvilken här föreslås pension. Järnvägsstyrelsen har icke nämnt något om den minderårige sonen. Kungl. Maj:t har emellertid gjort den ändring, att Kungl. Maj:t föreslagit 300 kronor till änkan samt 100 kronor till den minderårige sonen; alltså innebär Kungl. Maj:ts förslag en försämring, om jag så får uttrycka mig. Efter de sju år, som nu återstå för sonen, skulle nämligen änkan endast få uppbära 300 kronor, som tillsammans med det lilla belopp, som hon får från elementarlärarnas änke- och pupillkassa, naturligtvis måste anses alltför litet för henne att kunna existera på.

Om nu förhållandena vore sådana, att änkan vore frisk och möjligtvis kunde förtjäna något själf till sitt uppehälle, skulle jag nog icke ha framkommit med min blygsamma begäran, men af läkarintyget framgår, att änkan är ganska illa sjuk och att hon har en sjukdom, som gör, att hon icke kan få någon extra förtjänst genom eget arbete, och dessutom måste hon antagligen använda främmande hjälp för sin skötsel. Det synes mig verkligen, som om utskottet hade bort beakta detta och tilldela henne oafkortadt de 400 kronor, som järnvägsstyrelsen föreslagit.

Vidare bör man väl också i ett sådant fall som detta taga hänsyn till mannens verkligen långvariga, trogna och ansträngande arbete i statens tjänst och till det förhållandet, att han just i detta

arbete ådragit sig den förkylning, som slutade med lunginflammation och till sist med döden.

Det är ju sant, att vissa principer böra göra sig gällande vid bestämmandet af sådana pensionsbelopp som detta, men det kan dock finnas fall, då man måste frångå dessa principer, och jag uttalar verkligen den förmodan, att just ett sådant fall här föreligger. Man måste väl i alla fall någon gång taga hänsyn till ömmande omständigheter, och staten bör väl icke alltid taga afstånd från den gamla goda praxis, som ofta gör sig gällande, exempelvis hos större bolag, hvilka i med detta likartade fall pläga visa sig mera tillmötesgående.

Den ökning, som jag i min motion begär, utgör ju endast 100 kronor, således ett mycket obetydligt belopp. Ett bifall till motionen skulle naturligtvis föra glädje in i det fattiga hemmet och göra det möjligt för änkan att lättare se framtiden an, under det att ett afslag å motionen skulle ytterligare bidra till att försänka henne i sorg och förtviflan vid tanken på framtiden, som verkligen ter sig så mörk för henne; men detta kunna vi nu förhindra genom att bifalla denna lilla ökning i hennes understöd med 100 kronor per år.

Herr talman! Då jag anser, att min begäran här är ganska blygsam och väl motiverad, anhåller jag att få yrka bifall till motionen.

Vidare anförde:

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Jag medgifver villigt, att om man rättar sitt beslut i denna fråga efter känslöstämningar, så skulle man kunna vara benägen att gå med på herr Hellströms motion. Jag tror dock, att man icke får bifalla den. Utskottet har ansett, att Kungl. Maj:t vägt skälen för och emot vid bestämmandet af beloppet härvidlag så pass noga, att utskottet icke kunnat komma till något annat resultat, än ett tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t här föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Herr talmannen framställde nu propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan och 2:o) bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 55:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel af-
lagd och förseglad, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig,
och befanns, att omröstningen utfallit med 92 ja och 92 nej. I
anledning häraf öppnades den förseglade sedeln, och som denna
befanns innehålla ett ja, hade kammaren alltså bifallit utskottets
hemställan.

Punkten 56:o).

Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
pension ått.f.
notarien C.
Backman.*

Punkten 57:o), angående pension åt t. f. notarien hos riksför-
säkringsanstalten C. Backman, föredrogs, hvarefter

Herr Schotte yttrade: Herr talman! Jag är ense med Kungl.
Maj:t och utskottet därutinnan, att en tjänsteman som det här gäller å
ett verk på extra stat, bör kunna få pension. Riktigt synes mig också
vara, att pensionen, där den skall utgå före uppnådd pensions-
ålder, ställes i förhållande till den omständigheten, om tjänsteman-
nen i fråga är obotligt sjuk eller ej. För mig ha emellertid före-
tetts en mängd läkarbetyg, i hvilka uttalas, att personen i fråga
visserligen lider af nevrasteni, men ingalunda är obotligt sjuk.
Man skulle därför ha goda skäl anse, att ifrågavarande pensions-
fråga är något för tidigt väckt. För personen i fråga är det emel-
lertid af betydelse, att han tryggas för sin framtid genom att komma
i åtnjutande af den nu föreslagna pensionen. Riksdagen kan svär-
ligen döma, hvem som har rätt, de läkare, som på sätt nyss an-
tydts, funnit tjänstemannen ingalunda vara obotligt sjuk, eller den
af Kungl. Maj:t åberopade läkaren, som funnit ett annat förhål-
lande föreligga. Jag måste därför närmast hålla mig till hvad i
kungl. proposition uppgifvits och har därför för min del, herr tal-
man, icke något yrkande. Men jag har velat framhålla, att saken
är underkastad åtskillig tvekan, och att med beviljande af föreva-
rande pension sista ordet icke kan anses sagdt, huruvida obotlig
sjukdom hos ifrågavarande tjänsteman föreligger eller ej.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 58:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 59:o), angående pension åt vaktmästaren N. Andersson.

*Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.*

Uti punkt 19 under tionde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:ts föreslagit Riksdagen medgifva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund Nils Andersson finge från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 500 kronor årligen.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte på det sätt bifallas, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund Nils Andersson finge från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af fyrahundra kronor årligen.

Vid punkten hade emellertid afgifvits reservation af herrar *Christiernson* och *Thylander*, hvilka föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund Nils Andersson finge från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af femhundra kronor årligen.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnades ordet till

Herr Thylander, som yttrade: Såsom herrarne finna af det föreliggande utlåtandet, har jag jämte herr Christiernson vid denna punkt afgifvit en reservation. I den kungl. propositionen begäres 500 kronor i pension åt den vaktmästare, hvarom här är fråga. Af den utredning, som är vidfogad Kungl Maj:ts proposition, finner man, att han varit i läroverkets tjänst i 31 år samt att han ungefär halfva tiden däraf varit ordinarie vaktmästare. Man finner vidare af de handlingar, som åtfölja den kungl. propositionen, att nämnda vaktmästare fullgjort sina skyldigheter mycket omsorgsfullt, och vid propositionen finnes fogadt ett yttrande af rektor i Lund, däri ifrågavarande vaktmästare framställles såsom en exemplarisk man. Man kan därför icke förvånas öfver, att statskontoret och chefen för ecklesiastikdepartementet varmt förordat en pension på 500 kronor åt denne vaktmästare.

Utskottet har emellertid icke varit med om att bevilja honom mer än 400 kronor, och som skäl därför anför utskottet endast, att han så kort tid tjänstgjort som ordinarie vaktmästare vid läroverket. Vi reserverar ha dock icke ansett detta skäl vara tillräckligt; enligt vår mening ha däremot fullgoda skäl förebragts för Kungl. Maj:ts förslag i detta fall, och därför ha vi äfven påyrkat, att Riksdagen måtte bevilja vaktmästaren i fråga den pension å 500 kronor, som i proposition föreslås för honom.

Det kan naturligtvis icke mycket löna sig att här spela på känslosträngar, men jag kan dock icke underlåta att göra det i

Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.
(Forts.)

just detta fall. Den man, för hvilken pension här föreslås, är — såsom framgår af handlingarna — 72 år gammal. Han kan sålunda icke länge komma att taga i anspråk den hjälp, som han får af svenska staten, genom att denna pension nu beviljas honom. Då vederbörande kunna gifva honom så vackra intyg, som här verkligen är fallet, tycker jag för min del, att Riksdagen skulle kunna sanktionera vederbörandes goda vitsord genom att nu bevilja honom den pension, som Kungl. Maj:t här föreslagit. Detta pensionsbelopp är alls icke för högt tilltaget; det kan ju icke skaffa honom all den hjälp, som han behöfver för sina återstående dagar. Han är emellertid väl värd att få detta högre belopp såsom ett erkännande äfven ifrån den andra statsmaktens sida för sin långa och trogna tjänstgöring i statens tjänst.

På nu anförda grunder tillåter jag mig därför yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i förevarande fall eller, hvilket är det samma, bifall till den reservation, som uti denna punkt finnes fogad till utskottets utlåtande.

Vidare anförde

Herr Svensson i Skyllberg: Det är visserligen sant, att, såsom herr Thylander här nämnde, denne vaktmästare Andersson varit i statens tjänst i 31 år, men, såsom af utskottsbetänkandet framgår, är det endast ungefär halva denna tid, som han tjänstgjort såsom ordinarie vaktmästare. Under den andra hälften har han ju blott varit biträdande vaktmästare med mycket lindrig tjänstgöring. Utskottet har efter bästa förmåga sökt väga den arbetstid, som denne vaktmästare ägnat åt statens tjänst, och försökt att därefter afpassa den pension, som borde tillkomma honom i jämförelse med hvad utskottet i analoga fall ansett sig kunna tillstyrka; och utskottet har därvid kommit till det resultat, att 400 kronor här vore ett lämpligen afpassadt pensionsbelopp.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Herr talman, mina herrar! Såsom här blifvit upplyst, är det i denna punkt fråga om storleken af pensionen åt en skolvaktmästare. Denne vaktmästare har, såsom här nämnts, tjänstgjort vid högare allmänna läroverket i Lund uti omkring 31 år, däraf i ungefär 16 år såsom, skulle man kunna kalla det, extra ordinarie vaktmästare och uti 15 år såsom ordinarie vaktmästare. Kungl. Maj:t har nu för denne vaktmästare föreslagit ett pensionsbelopp å 500 kronor eller det belopp, som i vanliga fall plägar utgå till skolvaktmästare, då de få sin ålderdomsförsörjning af staten. Emot detta

Kungl. Maj:ts förslag har nu utskottet anfört, att vaktmästaren i fråga så kort tid tjänstgjort såsom ordinarie, och på den grund har utskottet här velat nedsätta pensionsbeloppet till 400 kronor. Såsom framgår af propositionen, har jag själf varit tveksam uti denna sak. Äfven jag tänkte mig, att en nedsättning i detta fall möjligen skulle kunna vara befogad, men jag slutade dock med att tillstyrka det belopp, som statskontoret och läroverksöfverstyrelsen föreslagit, nämligen 500 kronor, och jag gjorde detta af följande skäl.

*Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.
(Forts.)*

För det första är det ju så med den civila pensioneringen, att man får räkna pensionsår icke blott för ordinarie tjänstgöring utan äfven för s. k. extra ordinarie tjänstgöring, äfven om denna senare tjänstgöring icke tagit personens arbetskraft helt i anspråk. Om jag sålunda är amanuens vid, låt mig säga, en institution i Uppsala med ett par timmars tjänstgöring om dagen, får jag räkna pensionsår för denna tjänstgöring, och likaså, om jag är docent utan kanske någon som helst tjänstgöringsskyldighet, får jag medräkna denna tid såsom docent i mina tjänstår. Denna grundregel i den civila pensionslagen flyttade jag öfver till det nu föreliggande fallet. Nu har ju den vaktmästare, som det här är fråga om, i 16 år tjänstgjort såsom biträde åt den ordinarie vaktmästaren — det har varit ständig tjänstgöring — och därvid stundom såsom hans vikarie. Hade denne vaktmästare fallit under den civila pensionslagen, skulle dessa 16 år ha räknats honom till goda i och för pensioneringen. Det var det första skälet som gjorde, att jag härvidlag ansåg mig böra tillstyrka det högre beloppet.

Det andra skälet, som varit för mig bestämmande uti denna sak, är det, som en af reservanterna här redan framhållit, nämligen att mannen i fråga är 72 år gammal samt är sjuklig och mänskligt att döma icke har lång tid kvar att lefva. Jag tänkte mig alltså, att äfven om han får 500 kronor i pension, blir det i alla händelser blott mycket litet, som han sålunda kommer att uppbära af staten, så att den summan icke kan spela någon större roll. Jag nekar icke till, att jag här äfven lät mitt hjärta tala. Han tror, den gamle gubben, att han skall få sina 500 kronor, eftersom vederbörande myndigheter tillstyrkt och Kungl. Maj:t föreslagit detta belopp, och jag är öfvertygad om, att han skall känna det mycket hårdt, om han får denna sin förhoppning gäckad. Jag tror, att äfven om herrarne icke gå in på riktigheten af mitt resonemang härvidlag, herrarne dock måste erkänna, att det fall, som nu föreligger, är af så tveksam art, att man har rätt att, när det gäller ett så litet belopp som här, låta hjärtat tala.

Herr Rydén: Såsom herrarne väl veta, talar jag icke gärna för beviljande af högre anslagsbelopp, men i detta fall måste jag be att få instämma i såväl hvad herr statsrådet nu yttrade som hvad reservanten nyss anförde. Jag måste säga, att jag har synnerligen stor respekt för det arbete, som bankoutskottet i år utfört, och med synnerlig glädje konstaterar jag, att utskottet här försökt upprätt-

Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.
(Forts.)

hålla de pensionsprinciper, som på den tid, då dessa ärenden handlades af statsutskottet, tillämpades af det utskottet. Jag böjde mig också, till och med när det nyss gällde min egen motion, och yttrade mig då icke i den fråga, som där berördes. Hade det varit så, att jag i den nu föreliggande propositionen sett något principiellt afsteg från hvad vi brukat tillämpa, skulle jag utan tvekan ha böjt mig äfven här för den skyldighet, som bankoutskottet, och för öfrigt hvarje utskott, har att se till, att det blir konsekvens och reda i hvad vi besluta. Nu föreligger emellertid icke, såvidt jag förstår, något principiellt skäl mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning. Såsom herr statsrådet yttrade, är det ju nämligen så, att därest de vanliga bestämmelserna fått gälla i detta fall, skulle nu ifrågavarande vaktmästare varit berättigat att åtnjuta full pension. Vid sådant förhållande kunna ju icke de principiella betänkligheterna härvidlag uppräthållas, utan det är blott billighetsskäl, som här böra få vara afgörande.

Nu veta vi allesammans, att för en 72-årig, sjuklig man äro 500 kronor icke för mycket att lefva på, och när det gäller en gammal tro-tjänare, hvilken stått i och arbetat, gått i handräckning och dylikt, så, som här verkligen är fallet, tycker jag, att det bör finnas mycket starka skäl, om vi skola frångå förslaget om att här bevilja en pension å 500 kronor, hvilket belopp vi ju eljest bruka bevilja åt vaktmästare i den nu ifrågavarande personens ställning. Sålunda vågar jag för min del hemställa till kammaren, att vi i detta fall visa oss goda och gifmilda.

Herrarna beslöto nyss att bevilja en pension åt en extra tjänsteman — — — — det var i den näst senaste punkten — — — — nämligen åt tillförordnade notarien Backman, en extra tjänsteman, som icke hade ett spår till pensionsrätt, och som på det mest energiska sätt bestrider, att han är sinnessjuk; och jag hör talas om, att man inom bankoutskottet varit tveksam om, huruvida han skulle anses vara sinnessjuk eller icke. I det fallet tvekade herrarna icke att bevilja 1,575 kronor i pension åt en extra tjänsteman, som ingen pensionsrätt hade, och som icke befinner sig i samma nödställda läge som denne 72-åring.

Jag vågar därför vädja till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten 60:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 61:o)—64:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65:o, angående fyra förutvarandø föreståndarinnors vid elementarskolor för flickor statsunderstöd.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 85, hade herr *Starbäck* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att förra föreståndarinnorna vid Arboga elementarskola för flickor Carolina Jakobina Falk, vid Åmåls elementarskola för flickor Louise Sophie Heurlin, vid Trelleborgs elementarskola för flickor Charlotta Dorothea Jönsson samt vid Skellefteå elementarskola för flickor Ida Matilda Schugge under förutsättning, att de i föreskrifven ordning hos Kungl. Maj:t sökte understöd af det af Riksdagen å allmänna indragningsstaten uppförda förslagsanslaget till understöd åt lärarinnor vid vissa indragna flickskolor och därvid styrkte sig fortfarande vara i behof af dylikt understöd, skulle utan hänsynstagande till att de tillika åtnjöte pension från pensionsanstalt eller från kommunen tilldelades understöd till högre belopp än det af Riksdagen såsom villkor för erhållande af högsta statsunderstödsbeloppet fastställda, från och med innevarande år erhålla statsunderstöd till det högsta af Riksdagen medgifna belopp 400 kronor eller, om understödet från vederbörande kommun icke uppginge till detta belopp, till däremot svarande.

Utskottet hemställde, att herr *Starbäck*s ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr *Starbäck*: Herr talman! Jag säger väl som min kamrat herr *Hellström* nyss sade, att emot ett enigt bankoutskott lär väl föga utsikt finnas för mig att vinna gehör; men jag anser dock, att denna fråga är af den beskaffenhet, att jag vågar mig på ett litet försök.

Såsom herrarna finna af de här föreliggande papperna, inträffade det genom 1904 års läroverksreform, att en del enskilda läroverk drogos in, eller snarare att de upphörde och i realiteten blefvo ersatta med statsläroverk. Följden däraf blef, att en del lärarinnor måste upphöra med sina befattningar och därigenom beröfvades den sysselsättning, som gifvit dem deras lifsuppehälle. På grund häraf anslog 1907 års Riksdag 4,000 kronor, hvilka under vissa förbehåll skulle utdelas till sådana lärarinnor, dock att högsta bidraget från statens sida skulle vara 400 kronor; och sattes såsom vilkor, att genom kommunen eller på annat sätt lika mycket skulle gifvas åt hvar och en af dessa lärarinnor.

Nu är förhållandet det, att en del af dessa lärarinnor af sin kommun fått mera än 400 kronor, ja, en skollärarinna i Trelleborg har af sin kommun till och med fått 750 kronor i pension. Följden har nu blifvit den, att Kungl. Maj:t så tolkat Riksdagens skrivelse, att denna lärarinna af staten erhållit endast 50 kronor.

Angående fyra förutvarande föreståndarinnors vid elementarskolor för flickor statsunderstöd.

Angående
fyra förut-
varande före-
ståndarinnors
vid elementar-
skolor för
flickor stats-
understöd.
(Forts.)

Andra lärarinnor hafva under sin krafts dagar bidragit till sin egen pensionering, så att de nu hafva en liten pension uti olika pensionsinrättningar. De, som på detta sätt varit framsynta nog att söka själfva betrygga sin ålderdom, någonting som väl vore värdt en belöning, de få af staten mindre bidrag än de, som icke alls tänkt på sin framtid, utan hoppats på, som man säger — ja, vi kunna ju ändra satsen — Riksdagens försyn. Detta förefaller mig ganska märkvärdigt; och det synes mig, som om väl resultatet af detta resonemang borde blifvit ett helt annat än det, som bankoutskottet kommit till, hvilket för öfrigt icke är något resonemang alls. Det synes ju, som om man borde sagt: det är väl ändå bra hårdt, att de personer, som själfva bidragit till sin pensionering, få mindre bidrag af staten än de, som icke alls hafva gjort det.

Sakförhållandet är alltså i korthet det, att de personer, om hvilka det här är fråga, de hafva, efter mer än 30 års arbete i det allmännas tjänst — ty det kan man väl ändå säga, att dessa gamla skolmamseller tjänat det allmänna hvar på sin ej alltför angenäma post — icke själfvöfvalladt, utan på grund af statens ingripande, tidigare än annars skulle hafva skett, blifvit beröfvade möjligheten att själfva förtjäna sitt lifsuppehälle. Somliga af dessa hafva genom framsynthet fått en liten pension på äldre dagar; och därför ger staten dem mindre af det som Riksdagen beviljat. Det förefaller mig, som om Riksdagen verkligen här skulle kunna göra en god gärning. Det gäller inalles att öka den årliga budgeten med 998 kronor 58 öre; och då bli fyra gamla skollärarinnor synnerligen belättna med Riksdagens åtgörande.

Jag kan, som sagdt, icke finna, att bankoutskottet härvidlag egentligen presterat något resonemang alls. Det endast relaterar, hvad som uti Riksdagens förhandlingar och i den förberedande behandlingen förekommit, och på grund af detta säger utskottet:

»Då emellertid detta», d. v. s. ett bifall till motionen, »skulle stå i strid med den förutsättning, hvarunder de ifrågavarande statsbidragen af Riksdagen så sent som år 1907 beviljats, och några omständigheter, som kunde föranleda till ändring däri, icke synas hafva sedermera tillkommit, anser utskottet sig förhindradt att biträda motionärens förslag». — Uttrycket »så sent som» tyckes gifva vid handen, att, om någon af de här lärarinnorna — de äro nu väl boråt 70 år gamla — får lefva en 10 å 15 år till och det sålunda förflutit tillräckligt lång tid sedan 1907, Riksdagen då möjligtvis kan börja att fundera på att hjälpa dem. Det resonemanget är för mig mycket obegripligt. Jag tror, att det vore riktigt, att, därför att de gjort en god lifsgärning, därför att de utan eget förvällande förlorat möjligheten att själfva förtjäna sitt uppehälle, Riksdagen här bifölle min motion, till hvilken jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

Herr *Camitz* instämde häruti.

Herr *Svensson* i *Skyllberg*: Herr talman! Det förslagsanslag, som Riksdagen 1907 beviljade såsom pensionsbidrag åt lärarin-

nor vid enskilda läroverk, uppgick till 4,000 kronor. Det tillkom ju endast i syfte att garantera dessa lärarinnor ett existensminimum af 800 kronor om året; och har bankoutskottet nu resonerat som så, att när detta existensminimum är fylldt, så föreligger icke längre något trängande behof att bevilja något mera, utan kunde man då stanna vid det anslagsbelopp, som förut utgått. Då det gäller att fylla ett existensminimum, är det nämligen ganska likgiltigt, hvarifrån detta minimum kommer, om det utgår af kommunens medel eller från andra tillgångar, blott staten tillser, att existensminimum blir fylldt.

*Angående
fyra förut-
varande före-
ständerinnors
vid elementar-
skolor för
flickor stats-
understöd.*
(Forts.)

Jag kan därför icke finna annat, än att utskottet haft ganska goda skäl för sitt enhälliga afstyrkande af herr Starbäcks motion; och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Ja, de goda skälen, herr talman, mina herrar, äro inga andra, än att statskontoret också framhållit, hvad nu bankoutskottets vice ordförande framhöll. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, hvilket också bankoutskottet mycket hyggligt och ärligt framhållit, att i Riksdagens skrifvelse något sådant villkor icke står intaget, utan endast det villkoret, att kommun eller enskild skall ge 400 kronor. Det vill med andra ord säga, att af detta förslagsanslag skall till hvarje lärarinna icke gifvas mera, än hon på annat sätt fått. Det är det enda villkor, som står intaget i Riksdagens skrifvelse, och på grund af denna skrifvelse finnes sålunda icke något hinder för kammaren att bifalla min motion.

Herr Svensson i Skyllberg: Kärnpunkten i denna fråga är den: Kan man anse, att 800 kronor är ett tillräckligt existensminimum eller icke? Har man den uppfattningen, att det är ett tillräckligt existensminimum, bör man bifalla utskottets förslag; har man däremot den uppfattningen, att det är för litet, kan man tänka på att bifalla herr Starbäcks yrkande.

Jag tror ändå, att man ännu så länge anser, att ett belopp af 800 kronor kan vara tillräckligt existensminimum.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 65:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 115 ja och 54 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 66:o) och 67:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

*Angående
pension åt
domänintenden-
ten M. F.
Rodhe.*

Punkten 68:o), angående pension åt domänintendenten M. F. Rodhe.

Kungl. Maj:t hade i en till Riksdagen aflåten proposition, nr 155, föreslagit Riksdagen medgifva, att domänintendenten i Skaraborgs län f. d. kaptenen Magnus Fredrik Rodhe skulle från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent komme att efter den 20 juli 1910 upphöra, få under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att domänintendenten i Skaraborgs län, f. d. kaptenen Magnus Fredrik Rodhe skulle från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent komme att efter den 20 juli 1910 upphöra, få under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ett tusen femhundra kronor.

Reservation var emellertid afgifven af herrar friherre *von Schwerin, Svensson* i Skyllberg, grefve *Axel H:son Wachtmeister, Hedenstierna, Mallmin, Neiglick* och *Ekman* i Göteborg, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet lämnades till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Nylander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Visserligen är jag tacksam för den välvilja, hvarmed utskottet behandlat denna pensionsfråga; men jag skulle naturligtvis ha varit ännu mera tillfredsställd, om utskottet ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet. Mig synes synnerligen starka skäl tala för, att det pensionsbelopp, hvaraf domänintendenten Rodhe bör få komma i åtnjutande, bestämmes till 2,000 kronor.

Af handlingarna i ärendet framgår, att domänintendenten Rodhe, som om ett par månader uppnår sitt 67:de lefnadsår, varit

i statens tjänst i mer än 38 år, först såsom militär och sedan i 26 år såsom domänintendent. Samtliga myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, nämligen domänstyrelsen, Konungens befallningshafvande och statskontoret, vitsorda, att Rodhe på ett synnerligen förtjänstfullt sätt fullgjort sina åligganden, och dessa myndigheter tillstyrka likaledes fullt enstämmigt, att ett pensionsbelopp på 3,000 kronor bör honom tillerkännas; och de stödjade denna hemställan därpå, att hans aflöningsförmåner utgjort 3,000 kronor i årligt arvode förutom rese- och dagtraktamentsersättning. Då jag för min del tillstyrkt Kungl. Maj:t att härå afpruta 1,000 kronor och sålunda af Riksdagen begära, att pensionsbeloppet må bestämmas till endast 2,000 kronor, så har jag grundat denna framställning just på Riksdagens egna föregående beslut i liknande pensionsfrågor.

År 1902 beviljade Riksdagen åt domänintendenten M. Borgström i Kristianstads län 2,000 kronor i pension, och år 1905 beviljade Riksdagen åt domänintendenten H. J. Ljungbeck i Kronobergs län likaledes 2,000 kronor i pension. Deras föregående aflöningar hade varit i årsarvode endast 2,800, respektive 2,500 kronor. Båda dessa domänintendenter hade varit anställda i statens tjänst omkring 40 år, hvaraf såsom domänintendenter den ene i 25 och den andre i 27 år. I båda de fall, där Riksdagen sålunda varit i tillfälle att pröfva domänintendents pensionsförhållanden, ha beloppen blifvit bestämda till 2,000 kronor. Härvid är ock att märka, att några pensionsafgifter icke blifvit af dessa domänintendenter erlagda, hvilken omständighet dock af Riksdagen icke ansågs utgöra något hinder för att fixera pensionen till ifrågakvarande belopp eller 2,000 kronor.

Med stöd sålunda af Riksdagens tvenne gånger fattade beslut trodde jag mig ha fullt fog för att nu åt domänintendenten Rodhe begära samma pensionsbelopp, och jag kan icke finna några giltiga skäl, hvarför denne domänintendent skulle tillerkännas 500 kronor lägre pension än hans med honom i öfrigt likställda kolleger. Då härtill ytterligare kommer den omständigheten, att domänintendenten Rodhes ekonomiska förhållanden, enligt hvad för mig uppgifvits, äro sådana, att han är i synnerligt stort behof af dessa medel för att kunna i någon mån betrygga sin ålderdom, vågar jag hoppas, att kammaren godhetsfullt ville biträda Kungl. Maj:ts förslag, till hvilket jag alltså, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

Härefter anförde

Herr Vahlquist: Herr talman! Då jag varit med om det beslut, hvartill utskottet kommit, skall jag tillåta mig att säga ett par ord. Det är ju så, att de personer, som det här gäller, icke ha någon lagstadgad rätt alls till pension. Dessa tjänster äro ju sådana, att dess innehafvare förordnas endast för kortare tidsperioder. Då är det fråga om, huruvida det principiellt kan vara riktigt att

Angående
pension åt
domänintenden-
ten M. F.
Rodhe.
(Forts.)

Angående
pension åt
domäninten-
denter. M F.
Rodhe.
(Forts.)

slå in på den vägen att bevilja pension åt sådana tjänsteinnehafvare.

Det är visserligen sant, att Riksdagen förut i tvenne liknande fall beviljat pension åt två dylika tjänsteinnehafvare, men det är därför icke sagdt, att Riksdagen behöfver fortgå på samma väg. Jag kan inte tänka mig, att den kommer att göra det. Då det emellertid finnes domänintendenter med synnerligen små distrikt, omfattande ett fåtal domäner, och sålunda med lindrig tjänstgöring, så böra väl dessa intendenters pensioner åtminstone stå i något förhållande till det arbete de nedlagt och sålunda icke alltid utgå med samma belopp. Att den man, som det här gäller, väl skött sin befattning, tager jag för alldeles gifvet, eftersom han suttit kvar så länge, ty annars är det väl klart, att han icke fått det ena förordnandet efter det andra, men det är en sak, som hvar och en som får ett uppdrag bör söka göra. För min del har jag ansett, att om jag skall vara med på något pensionsbelopp alls, så är det under den förutsättningen, att detta icke sättes högre än till 1,500 kronor, och detta mycket af det skälet, att Riksdagen enligt min mening icke bör en gång för alla uttala, att pensionen till domänintendenter nödvändigt skall utgå med ett visst bestämdt belopp eller 2,000 kronor. För min del tycker jag, att 1,500 kronor äro ett ganska vackert belopp, och därför tror jag, att utskottet kan stå för hvad det gjort i detta fall. Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Pensionsfrågorna hafva med detta års riksdag flyttat från statsutskottet till bankoutskottet, och efter alla de punkter, som hittills blifvit genomgångna, vill det synas, som om bankoutskottet följt statsutskottet i spåren och tillstyrkt pensioner till sådana belopp, som det under en följd af år varit brukligt att tillstyrka till personer, som beklädt motsvarande befattningar.

Men när man kommer till denna punkt, synes det, som om ett undantag från den gamla regeln skulle fått göra sig gällande inom utskottet. Jag för min del kan inte finna, att man, om man vill respektera hvad Riksdagen i sådana fall som detta beslöt 1902 och 1905, kan frågå hvad Kungl. Maj:t föreslagit i denna punkt. Jag skall icke upprepa de nämnda fallen från 1902 och 1905, ty det är ju saker, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet redan redogjort för, men jag vill i alla fall påpeka, att de fallen äro analoga med detta. Skulle man gifva någondera en favör, så skulle det vara åt Rodhe, domänintendenten i Skaraborgs län. Den föregående talaren, som yrkade bifall till utskottets förslag, stödde sig på att dessa distrikt kunna vara olika, en del äro små, en del äro stora. Ja, det är sant, men hur ställer det sig för de två fallen från 1902 och 1905? Jo, då gällde det domänintendenter, som hade små distrikt, men denna gången är det fråga om det näst största distrik-

tet i hela vårt land; Östergötlands distrikt är ju ett litet grand större än Västergötlands distrikt. Aflöningarna ha äfven varit därefter och båda dessa domänintendenter ha de högsta arfvodesbeloppen. Men för dem, hvilkas pensioner bestämdes 1902 och 1905, gällde lägre lönebelopp, hvarjämte de hade smärre distrikt. Nu vill man frågå de föregående besluten och nedsätta pensionerna med 500 kronor under hvad man förut tillstyrkt. Jag får säga, att det skulle smärta mig, om endast detta lägre belopp skulle beviljas, särskildt hvad denne domänintendent i Skaraborgs län beträffar, ty jag anser, att han i minst lika hög grad gjort sig förtjänt af en pension på 2,000 kronor som de, som förut erhållit detta belopp i pension; och kanske vore han förtjänt af än högre pension. Tjänsteåren för bägge dessa domänintendenter, som förut beviljats 2,000 kronors pension, 26 och 27 år, äro så godt som alldeles lika med förevarande fall. De hade icke haft någon ordinarie statstjänst, den ene var vice häradshöfding och hade suttit ting samt tjänstgjort som extra länsnotarie, den andre hade varit förrådsförvaltare vid något truppförband, innan de bägge blefvo domänintendenter. Den här omnämnde kapten Rodhe däremot var officer i 11 år och har således innehaft ordinarie statstjänst. Nu motiverar utskottet sitt förslag till nedsättning af pensionen på det sättet, att om man räknar med pensionslagen, så skulle han visserligen fått 2,000 kronor, men då han inte betalt pensionsavgifterna till fullo, så skall pensionen nedsättas, och nedsättas med 500 kronor. Detta år är nu det tredje, under hvilket den nuvarande pensionslagen äger sin tillämpning, och denne man skulle då för en pension på 2,000 kronor hafva betalt i pensionsavgifter 60 kronor om året i två år och nu befunnit sig på det tredje året. Det är allt. Och på sådana grunder skall hans pension nedsättas med 500 kronor under hela hans tid! Det är väl att märka, att de bägge pensionärerna från 1902 och 1905 icke betalt några pensionsavgifter. Detta har ju icke heller ifrågasatts för extra ordinarie tjänst, utan endast för ordinarie. Denne man har dock varit ordinarie och betalt pensionsavgifter icke i 2 år, utan i 11 år, och har således ännu ett plus att räkna sig till godo för erhållande af den pension, som begärts af Kungl. Maj:t. Nu är det sant, att beträffande alla dessa pensioner, som här förekomma, och som utgöra 88 punkter i detta betänkande, det icke finnes någon enda person, som har rätt till dem, utan huruvida han får pension eller icke, beror på framställningar härom, hvarefter Riksdagen beslutar angående pension och pensionsbelopp. Men då nu Riksdagen en gång fattat vissa beslut och därigenom fastslagit en princip, så tycker jag, att man åtminstone i detta fallet bör följa denna princip. I alla händelser bör man följa denna princip, när det gäller att bevilja pension åt en domänintendent, som har tjänstgjort i så många år utan att ådraga sig någon anmärkning vare sig under sin ordinarie tjänst eller vid utöfvandet af sin domänintendentsbefattning.

Jag ber att få upplysa, att år 1905 begärde Kungl. Maj:t för den

*Angående
pension åt
domänintenden-
ten M. F.
Rodhe.
(Forts.)*

Angående
pension åt
domänintenden-
ten M. F.
Rodhe.
(Forts.)

då ifrågavarande domänintendenten en pension af 2,500 kronor, men statsutskottet nedsatte den på grund af 1902 års beslut till 2,000 kronor. Då uppträdde en enda talare här i kammaren och gjorde ett yrkande. Det var herr Sjö. Men hurudant yrkande var väl det? Jo, att Kungl. Maj:ts förslag skulle bifallas till begärda beloppet, eller 2,500 kronor, och att sålunda ingen nedsättning skulle företagas. Emellertid bifölls hvad statsutskottet tillstyrkt, nämligen 2,000 kronor. Jag hoppas, att kammaren i denna fråga skall följa sina föregående beslut under nyssnämnda år och icke behandla den nu ifrågavarande domänintendenten hårdare på hans gamla dagar, än hvad fallet var med de bägge föregående.

Jag yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Kronlund, Rune, Jansson* i Djursåtra och *Mallmin*.

Herr Vahlquist: Jag vill hemställa till den siste ärade talaren, huruvida han anser, att de elfva militära tjänsteåren böra räknas in som pensionsår. Då skulle ju en militär, som lämnar sin tjänst, därför att det erbjuder sig ett tillfälle att erhålla en bättre ställning i lifvet, t. ex. att lefva såsom godsägare, och som försvinner från tjänsten utan någon tanke på att återvända till densamma, kunna framställa anspråk på att få räkna sig till godo sina tjänsteår som militär, om han sedan, såsom i detta fall inträffat, kommer in på ett annat område, där han uppbär aflöning af staten. Det är väl dock orimligt. Och har han betalt pensionsafgifter under sin militära tjänstetid, så är det hans sak, att han genom att lämna sin ställning kastar bort dem. Ätminstone rår icke Riksdagen därför.

Man får icke heller vara alltför öm om befattningshafvare af denna art, ty den kompetens, som behöfves för en dylik befattning, är icke synnerligen dyrbar. Det kan ju hända, att den i något fall är tämligen dyrt förvärfvad, och sådana fall har jag hört omtalas äfven beträffande domänintendenter, såsom då det inträffat, att en person i det praktiska lifvet sysslat med jordbruk, som icke burit sig, och som han sålunda måst lämna, och sedermera lyckats att få en sådan befattning som denna. I ett dylikt fall kan man dock icke i vanlig mening tala om att han fått kosta på sig en dyrbar utbildning.

Jag är icke den, som vill orättvist behandla någon, men jag anser, att man också får tänka på konsekvenserna af alla de pensioner, som Riksdagen beviljar, och det vill jag säga gentemot den siste ärade talaren, att principen att på detta sätt och under sådana förhållanden räkna tillsammans tjänsteår i statens tjänst är ganska riskabel och kan leda till ganska vidtgående konsekvenser.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Svensson i Skyllberg: Såsom herrarne torde finna af utskottets betänkande, har utskottet ingalunda varit enhälligt i att

sänka pensionsbeloppet för domänintendenten Rodhe på sätt majoriteten föreslagit. Rösterna i utskottet voro från början tämligen jämnt fördelade, och det blef till slut sju reservanter mot utskottsmajoritetens förslag. För min del får jag säga, att då Riksdagen två gånger förut beviljat till domänintendenter det belopp, som nu af Kungl. Maj:t föreslagits, så kan jag icke se, hvad det skulle vara för rättvisa i att minska beloppet, när fråga är om en person, som tjänstgjort fullt så länge som de andra, haft större verksamhetsområde och är mycket väl meriterad. Hur man än väger skälen för och emot, kan jag icke finna annat, än att rättvisa och billighet tala för att reservationen, som går ut på godkännande af Kungl. Maj:ts förslag, af kammaren antages. Jag ber således att få yrka bifall till densamma.

*Angående
pension åt
domänintenden-
ten M. F.
Rodhe.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Fastän jag i dylika frågor som den föreliggande haft samma åsikt som herr Carl Persson förr hade, så komma vi att skiljas denna gång. Jag kan icke finna någon anledning att instämma med honom nu i detta fall. Jag har förut, då det varit fråga om pensioner till domänintendenter, alltid uppträdt emot dylika anslag, ty jag anser, att vi icke behöfva befara någon brist på kompetenta personer till detta kall, och många söka nu komma in på denna bana för att därigenom få en ganska afsevärd inkomst, som de annars icke skulle komma i åtnjutande af. När de sedan sluta med detta uppdrag, böra de sålunda icke tillerkännas så stora pensioner, som numera börjat ifrågasättas. Vi ha kommit in på orätt väg genom att börja pensionera dessa domänintendenter, och nu gäller det att gå tillbaka ett steg, och utskottet har nu börjat gå den rätta vägen; godt, om fortsättning nu kommer att ske, så skola vi snart nå målet, nämligen ingen pension alls till domänintendenter. Herr Vahlquist har nu talat för att vi skulle sätta ned den ifrågavarande pensionen till det belopp, som af utskottet föreslagits, d. v. s. 1,500 kronor, och jag kan för min del åtminstone icke vara med om något högre belopp för närvarande, utan om jag skulle göra något yrkande, skulle det helst vara på rent afslag. Jag skall emellertid för närvarande instämma med herr Vahlquist och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Det kan väl hända, att jag såsom vanligt nyss uttryckte mig litet otydligt, men såvidt jag förstår, kunde jag icke annat än ha rätt i hvad jag sade om den civila pensionslagen. Jag påstår visst icke, att denne man har rätt till pension, men då utskottet åberopar pensionslagen och i densamma velat hämta stöd för sin nedsättning af pensionsbeloppet på den grund, att han icke har mer än 26 tjänsteår, så ber jag att fortfarande få vidhålla, att, om man vill räkna med pensionslagen, denne person måste anses ha fulla tjänsteår. Pensionslagen innehåller nämligen ett stadgande, som, såvidt jag nu kan återgifva det rätt, innehåller,

Angående
pension åt
domänintenden-
tenter M. F.
Rodhe.
(Forts.)

att såsom tjänsteår enligt denna lag beräknas icke allenast den tid, under hvilken tjänstnehafvaren haft ordinarie anställning, utan äfven tid, under hvilken han innehaft extra ordinarie anställning eller förordnande. Märk det, äfven extra ordinarie anställning. Men här har denne man haft 11 ordinarie tjänsteår som officer och dessutom 26 på detta område och sålunda har han efter pensionslagen 37 tjänsteår att räkna med.

Talaren på östgötabanken kan emellertid ha rätt i sin uppfattning så till vida, att, om denna person fortfarande varit officer och vid 50 år tagit afsked från sin officersbefattning samt erhållit pension såsom officer, han icke fått räkna sina ordinarie officersår till förmån för ny pension på nytt område. Nu får han ingen pension som officer, och då har han enligt pensionslagen rätt att räkna sina tjänsteår som officer sig till godo. Jag är säker på, att det förhåller sig så.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! Såvidt jag kan se, ligger denna fråga så, att två gånger å rad regeringen kommit och begärt 3,000 kronor i pension för domänintendenter. Hvardera gången har Riksdagen sagt: nej, vi gifva icke 3,000, men vi skola gifva 2,000. Nu vill regeringen rätta sig efter hvad Riksdagen två gånger uttalat och begär därför 2,000 kronor, men då vill Riksdagen icke längre stå fast vid hvad den förut gifvit domänintendenterna, utan säger, att nu skola dessa nöja sig med 1,500 kronor. Skall det fortsätta på det sättet länge, undrar jag, hur stor pension domänintendenterna till sist skola få.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Vahlquist: Ja, herr talman, det är just min mening, att vi skola fortsätta på det sättet beträffande sådana tjänstebefattningar.

Efter det öfverläggningen nu förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, hvarvid herr talmannen förklarade den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å bankoutskottets hemställan i punkten 68:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 20, bifaller Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 74 ja mot 104 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 69:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 70:o), angående tilläggspension åt kommissionslandtmätarne F. Th. Petersson och A. W. Sandberg.

Kungl. Maj:t hade uti en till Riksdagen aflåten proposition, nr 157, föreslagit Riksdagen medgifva, att kommissionslandtmätarne Fredrik Theodor Petersson och Anders Wilhelm Sandberg finge, envar från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från kommissionslandtmätarbefattningen blefve honom beviljadt, under sin återstående listtid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggspension af 400 kronor utöfver den pension, som enligt gällande stadganden om kommissionslandtmätares pensionsrätt tillkomme honom.

Angående tilläggspension åt kommissionslandtmätarne F. Th. Petersson och A. W. Sandberg.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emellertid hade reservation afgifvits af herrar friherre *von Schwerin*, *Svensson* i *Skyllberg*, *von Stapelmohr*, grefve *Axel H:son Wachtmeister* och *Mallmin*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

• Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Nylander*: Herr talman, mina herrar! Genom den af Riksdagen beslutade och i år genomförda omorganisationen af landtmäteristaten har den ekonomiska ställningen blifvit i afsevärd mån försämrad för de kommissionslandtmätare, hvilka på grund af sin ålder icke ansetts kunna utnämnas till distriktslandtmätare, hvilket förhållande äfven bankoutskottet i sitt betänkande i denna punkt framhåller. Denna försämrade ställning beror emellertid icke allenast därpå, att, såsom utskottet omnämner, landtmäteritaxan blifvit sänkt, hvarigenom ersättningen för deras arbete minskats med omkring 30 å 40 procent, utan äfven därpå, att genom distriktsindelningen tillfällena till er-

Angående tilläggs-pension åt kom-missions-landtmätarne F. Th. Peters-son och A. W. Sandberg. (Forts.)

hållande af arbetsförtjänst blifvit för dessa obefodrade kommissions-landtmätare i högsta grad inskränkta. De äga nämligen icke numera såsom förr rätt att söka och emottaga förrättningar hvar som helst, och förrättningar inom distriktet skola i allmänhet handläggas af därstädes stationerade distriktslandtmätare.

Här är nu fråga om tvenne gamla kommissionslandtmätare, F. Th. Petersson och A. W. Sandberg, hvilka, helt ofrivilligt, kommit i detta ogynnsamma läge. De äro 69 respektive 68 år gamla och ha oförviltigt tjänstgjort och arbetat i landtmäteristaten under nära 46 år. Visserligen äro de berättigade till en pension på 1,600 kronor, men gifvet är, att om förhållandena fått vara oförändrade, så hade de, arbetskraftiga som de, enligt hvad det uppgifves, ännu äro, kunnat förtjäna betydligt mera genom sitt arbete. Jag kan därför icke finna annat, än att det vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande, om dessa båda gamla landtmätare erhöle en liten tilläggs-pension på 400 kronor, såsom åtminstone någon ersättning för den minskning i arbetsförtjänst, som genom statens åtgöranden förorsakats dem. Samtliga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, ha också vitsordat det fullt rättmätiga uti, att ett pensionsbelopp af tillsammans minst 2,000 kronor till hvar och en af dem blir beviljadt, ja, landtmäteristyrelsen har till och med föreslagit 2,400 kronor. Hade dessa kommissionslandtmätare af Kungl. Maj:t utnämnts till distriktslandtmätare, så hade de redan nu varit berättigade till en pension af 2,400 kronor, och jag kan nämna, att det finnes till distriktslandtmätare befördrad kommissionslandtmätare till lefnadsåren 4 respektive 5 år yngre än de nu ifrågasvarande kommissionslandtmätarne, som på grund af sin ålder torde komma att afgå nästa år och som då erhåller en pension af 2,400 kronor, alltså 400 kronor mera än hvad Kungl. Maj:t här ansett sig böra ifrågasätta.

Något prejudikat för framtiden kan ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag ej heller medföra. Ty, enligt hvad som meddelats mig, finnas icke några flera kommissionslandtmätare, som med dessa kunna jämföras eller som kunna komma ifråga till erhållande af dylik tilläggs-pension. Det enda skäl, som utskottet anført för afslag, eller att dessa landtmätare uppnått så hög ålder, den ene öfver 69 och den andre snart 68 år, synes mig snarare tala för bifall. Ty ju äldre man blir, desto mindre är man i stånd att skaffa sig biförtjänster, och desto mera torde man behöfva statens hjälp. Öfvertygad som jag sålunda är därom, att kammaren välvilligt behjärtar dessa omständigheter, vågar jag, herr talman, hemställa om kammarens benägna bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson i Fläbro: Herr talman! Vill Andra kammaren behandla här ifrågasvarande landtmätare rättvist, gör den det enligt min uppfattning, icke genom att afslå, utan genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Dessa personer hafva, såsom herr jordbruksministern nyss antydde, på grund af sin ålder icke kunnat befördras till di-

striktlandtmätare vid omorganisationen af landtmäteristaten i orterna. Då detta för dem föranleder mycket begränsad utsikt till arbete, hafva de utan eget förvällande kommit i en försämrad ställning. Denna ställning har blifvit ytterligare försämrad därigenom, att de måste underkasta sig att tillämpa den nya arfvodestaxan och således vidkännas minskning i arvode med omkring en tredjedel af förut utgående ersättning, utan att de härför erhålla något som helst vederlag. Då omorganisationen, såvidt jag har mig bekant, icke hade till syfte att skada, utan tvärtom att gagna landtmäterikåren i ekonomiskt afseende, synes mig det vederlag Kungl. Maj:t nu vill bereda dessa personer i deras obehagliga undantagställning vara både till storlek och form väl afvägdt. Det kan väl under sådana förhållanden icke vara för mycket att bereda dem en pension lika med den, hvilken erhålles af en distriktslandtmätare i lägsta lönegraden.

Som skäl för afslag har utskottet framhållit, att landtmätarna i fråga uppnått hög ålder. Den ene af dem, hvilken jag känner, är dock fortfarande fullt arbetsduglig och arbetsvillig. Han sökte äfven distriktslandtmätartjänst, och var då vid ansökan fogadt bevis om oförminskad arbetsförmåga. Därjämte är hans ekonomi sådan, att en något förhöjd pension skulle vara för honom synnerligen kärkommen.

Vid sådant förhållande, och då dessa tvenne personer enligt Kungl. Maj:ts utsago äro de enda, som kunna komma i fråga att af sådan anledning erhålla tilläggspension, tillåter jag mig yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herrar *Persson* i Tällberg, *Zimdahl*, *Ström* i Transtrand, *Svensson* i Skyllberg och *Mallmin* instämde häruti.

Herr *Thylander*: Herr talman! Det skulle väl vara den omständigheten, att det icke är så stort belopp, som här är i fråga, eller den, att man borde taga hänsyn till ifrågavarande personers höga ålder, som kundetala för, att man icke skulle ställa sig på utskottets ståndpunkt. Men hvad man framför allt bör taga hänsyn till, det är, att statuterna för denna tjänstemannakår med afseende på pensionsförhållandena äro fastställda, och för mig ställer sig saken så, att jag, äfven om det icke inom denna tjänstemannakår finnes flera, som kunde komma ifråga att under framtiden få tilläggspension, tycker, att man icke borde tillämpa andra principer för denna tjänstemannakårs pensionering än dem, som man tänker tillämpa, då det gäller öfriga tjänstemäns pensionering. För öfrigt har jag sett saken så, att, då dessa personer ändock få 1,600 kronor i pension, pensionsbeloppet för dem ställer sig högre än för en del andra, som pensioneras af Riksdagen. Jag anser därför pensionen vara tillräcklig och tycker, att Riksdagen kunde hålla fast vid den princip, som är fastslagen beträffande ifrågavarande kårs pensionering. Därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan, för hvilken jag finner tillräckliga skäl förebragta.

Angående tilläggspension åt kommissionslandtmätarne F. Th. Petersson och A. W. Sandberg.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å bankoutskottets hemställan i punkten 70:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 20, bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 65 ja, men 103 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af förevarande utlåtande till plenum nästkommande måndag kl. 7 e. m.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigationsskolorna samt fyra i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 25 under åttonde huvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående arfvoden åt en extra föredragande inom ecklesiastikdepartementet m. m.;

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rektorn vid realskolan i Oskarshamn J. V. Asplunds tjänstårsberäkning för uppflyttning i högre lönegrad;

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beloppet af arfvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre lärarinneseminarier i Stockholm;

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svensk undervisning för svenska barn i London;

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm;

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för främjande af åtgärder till spridande af god och billig nöjesläsning;

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 68, i anledning af väckt motion om årliga understöd åt revisorn Justus Myhrmans änka och omyndiga barn;

nr 69, i anledning af väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehafvare för förlust vid bortförande af byggnader från det till statens järnvägar upplåtne området af kronans öfverlopps-mark omkring Gellivare malmberg; och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjorda framställningar angående dels arfvode åt extra föredragande i civildepartementet, dels anvisande af medel för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel och dels anställande af ytterligare en vaktmästare hos medicinalstyrelsen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 15 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin; samt

nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907;

lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895, dels ock i anledning däraf väckta motioner; och

nr 45, i anledning af väckt motion om tillägg till 12 § i lagen angående äganderätt till skrift den 10 augusti 1877;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för vissa laga skiften inom Juckasjärvi socken af Norrbottens län;

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor;

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra löjtnantsbostället Styrestad nr 1 i Östergötlands län;

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra jägmästarbostället Lättorp nr 1 i Kalmar län;

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantsbostället Slöta nr 12 Mosagården i Skaraborgs län;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden; och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp samt en i ämnet väckt motion; samt

Första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., dels ock väckta motioner i ämnet;

nr 2, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster; och

nr 3, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels väckt motion i ämnet.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr *Petersson* i Dänningelanda under 4 dagar fr. o. m. den 11 maj, och
 » *Ifvarsson* » 4 » » » » 9 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.